

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

**«Соціально-економічний розвиток франкістської
Іспанії в повоєнний час:
методика вивчення теми в школі»**

Виконав: студент II курсу,
групи СОІ-21м
напряму підготовки (спеціальності)
014 Середня освіта (Історія)
Томенюк Віталій Володимирович

Керівник: кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії

Бурачок Лілія Василівна

Рецензент: доктор історичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії

Борчук Степан Миколайович

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Джерела та історіографія проблеми.....	6
РОЗДІЛ 2. Соціально-економічний розвиток Іспанії 1945-1975 рр.....	16
РОЗДІЛ 3. Зовнішня політика франкістського режиму.....	26
РОЗДІЛ 4. Методика вивчення історичної особистості на уроках історії (франкістська Іспанія повоєнного часу).....	38
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Останніми роками пильні погляди світової наукової спільноти та громадської була звернена на іспанські політичні, соціально-економічні та адміністративно-територіальні системні перетворення. Небувалий та швидкий перехід Іспанії до демократичної системи став прикладом та найоптимальнішою зміною у межах світової "третьої хвилі" демократизації. Одне з головних досягнень іспанського суспільства та його політичного керівництва, що вижило у ХХ ст. Близько сорок років авторитаризму треба вважати довгим періодом, зміни які мали відбутися за наступні три десятиліття, не могли бути досягнуті швидко. Позитивні результати у всіх сферах життя і для всіх без виключення соціальних частин населення проходили болюче і повільно. Але результат того вартував, і на сьогоднішній день Іспанія є однією з провідних країн Європи.

Проаналізувавши зовнішню та внутрішню політику Іспанії в період правління Франко (1945-1975 рр.) надає нам матеріал для дослідження так званого "авторитарного розвитку", меж та умов його ефективності, зв'язків та протиріч, що є між демократією та ним. Великий досвід цієї країни у площині формувань основної соціально-економічної та політичної зміни під час авторитарного режиму показує великий інтерес для різних країн, які хочуть вирішити схожі проблеми переходу (забезпечення достовірності нового уряду, домагаючись розуміння та згоди між ворогуючими суспільно-політичними таборами заради соціальної стабільності), безпосередньо, Україною, яка хоче інтегруватися у світову спільноту. Вдалий перехід до демократії підготовлюється внутрішньополітичним розвитком авторитарної системи, заставляє до думок та наукових узагальнень, допомагає краще усвідомити особисті проблеми, віднайти дієві шляхи їх вирішення.

Режим Франциско Франко встановився у після громадянської війни у Іспанії. Нова влада в Іспанії будувалася, як і будь-яка диктатура, на страхові,

силі терору, насильстві, масових репресіях. Франкізм не погодився на модернізацію та «європеїзацію», але звертався до стереотипів та традиції національної свідомості, яка сформувалася до початку нового часу. Можемо виділити три етапи розвитку диктатури в Іспанії: 1939 - 1945 рр., 1945 - кінець 50-х років, 1969 - 1975 рр. Ми звертаємо увагу в основному на два останні періоди. За яких, Іспанія почала формуватися як країна, яку ми тепер кладемо в приклад.

Становлення історичної освіти в сучасній українській школі до кінця не завершений як по змісту, так і по методиці викладання. Неповністю розв'язаними залишилися питання, які стосуються висвітлення історичних постатей у шкільних курсах історії, змісту і обсягу, прийомів і методів навчання учнів. В цьому контексті ми звернемо увагу на постать Франциско Франко. Як одній людині вдалося бути при владі майже сорок років та самостійно змінити свої політичні погляди. Його особистість, має яскраво виражені індивідуальні, емоційні та вольові якості, які ми можемо наводити в приклад учням.

Об'єктом магістерської роботи виступає Іспанія франкістського періоду (1945 - 1975 рр.).

Предметом магістерської роботи є соціально економічна модель розвитку Іспанії та зовнішня політика країни даного періоду.

Мета магістерської роботи дослідити перебіг подій періоду правління Франциско Франко

Виходячи з поставленої мети автором магістерської роботи поставлено наступні **завдання**:

- проаналізувати джерела та історіографію проблеми;
- охарактеризувати особливості соціально-економічного розвитку країни франкістського режиму;
- дослідити основні напрямки зовнішньої політики Іспанії 1945-1975 рр.
- висвітлити основні методи вивчення історичної особистості на уроках історії

Територіальні межі магістерської роботи обумовлюються історико-географічними межами Іспанії в роки франкізму.

Хронологічні рамки магістерської роботи охоплюють правління Франциско Франко – 1945-1975 рр.

Методологічні засади дослідження. Методологія визначається новітніми досягненнями соціально-гуманітарного наукового знання, заснована на принципах історизму, наукової об'єктивності, послідовності, проблематичності. У процесі дослідження використовується особливий історичний метод-проблемно-часова послідовність, порівняння.

Наукова новизна результатів, отриманих у курсовій роботі, обумовлена змістом і поставленими завданнями та методами їх вирішення. У роботі:

- узагальнена галузь внутрішньої політики, її модель, характеристики та характеристики франкізму в політичній, економічній, соціальній та ідеологічній сферах;

- проаналізовано основні закономірності та передумови формування особливостей розвитку зовнішньої політики режиму Франко;

Практичне значення магістерської роботи полягає у фактичному матеріалі, основні положення та висновки роботи можуть бути використані для наукової підготовки (наукові доповіді, статті, науково-довідкові публікації), освіти (використовуються при розробці та викладанні нормативної програми всесвітньої історії для загальноосвітніх та загальноосвітніх навчальних закладів), а спеціальні дослідження подаються в середніх школах.

Структура роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 позицій) та додатків.

Розділ 1. Джерела та історіографія проблеми

Сучасна українська іспаністика стоїть на шляху свого поступового розвитку. Представлена вона її фундатором – О. П. Іваницькою – та керованою нею вінницькою школою іспаністів: молоді науковці, доктори й кандидати історичних наук. Нові центри вітчизняної іспаністики з'явилися й активно розвиваються у Львові, Києві, Миколаєві та інших містах. Даною проблематикою займалися О. П. Іваницька, безпосередньо у контексті написання нею політичної біографії правителя Іспанії у 1939–1975 роках Франциско Франко [21] та молодий науковець з Києва Кощій Ю. В. [29,30].

Маючи доступ до іспанських архівів та використовуючи новітні методики, українські дослідники могли б сприяти пошуку відповіді на поставленні перед собою запитання. Проте ми маємо можливість долучитися до вивчення однієї з найактуальніших тем новітньої історії Європи без особливих зусиль. Початковою умовою є стан сприйняття іспанського конфлікту як громадянської війни, який призвів до військово-політичного конфлікту всередині країни, через боротьбу двох ворогуючих політичних угруповань.

Наша українська держава молода, до того ж обтяжена спадщиною радянської науки (інтерпретація будь-якої держави крізь призму ідеології, відмова від політології як необхідної та самостійної науки), тому й різні галузі її науки є більшою або меншою мірою розвинені, а іноді знаходяться в стадії формування. Останнє можна сказати про українську іспаністику, зокрема її історичний напрям, оскільки, певні дослідження в цій галузі є, про вагомості досягнення істориків говорити рано. Тому висвітлення проблеми і досягнень вітчизняної іспаністики з метою аналізу її формування та стану перспектив на майбутнє, характеризує актуальність дослідження.

Так, наступні вчені досліджували такі аспекти історії Іспанії: суть та особливість режиму Франко – О. Іваницька, лібералізм у суспільно-політичному житті Іспанії другої половини XIX ст. – Б. Чума, постфранкістський період в історії Іспанії – В. Годлевська, внутрішня

політика режиму Франко – Ю. Беловолов, проблема Гібралтару у зовнішній та внутрішній політиці Іспанії – О. Лук'янов, Ю. Кощій, Н. Лесіва, політика Іспанії в колоніях Африки – В. Шелюто, європейська політика Франциско Франко та сучасна зовнішня політика Іспанії – А. Хміль, сутність і причина баскського сепаратизму в Іспанії, його особливості – Н. Олійник, правління короля Хуана Іспанії. Іспанія Карлос і зовнішня політика Іспанії на початку XXI ст. - Л. Матлай. [38]

Почнемо аналіз з наукових досягнень доктора історичних наук, професора Ольги Іваницької – фахівця з історії Іспанії, відомого як у країні, так і за кордоном. Вона досліджує історію Іспанського Королівства у XX ст. Темою її досліджень був політичний режим Франциско Франко та Прімо де Рівери в Іспанії. З 1982 року (з перервою) працює в цьому педагогічному університеті. У 2000-2006 роках працювала завідувачем кафедри міжнародних відносин Київського міжнародного університету, але повернулася до Вінниці, де працює на кафедрі всесвітньої історії Донецького національного університету імені Василя Стуса. Сьогодні вона є автором наукових монографій, підручників та статей, є одним із засновників сучасної наукової школи іспаністів. [23. с. 67]

Одним з послідовників Іваницької є В. Годлевська. Сьогодні вона кандидат історичних наук, викладає у Вінницькому національному технічному університеті та має близько 50 наукових та науково-методичних праць [13]. Сфера наукових інтересів дослідника — демократичні процеси у світі, мова, історія та культура Іспанії. Велика частина її історії присвячена різним аспектам Іспанії другої половини XX ст., зокрема конституційної монархії, висвітленню процесу реформування фінансової та соціальної системи в Іспанії, туризму 80-90-х років XX ст.

Загалом, аналізуючи наукові досягнення дослідниці, можемо зробити висновок, що вивчаючи історію Іспанії після смерті Франко, Годлевська намагалася висвітлити основні аспекти змін у країні, зокрема у сфері церковно-державних відносин, економіки, соціальної сфери, туризму та освіти, економіки, малого і середнього бізнесу, звернула увагу на інститут

монархії в суспільстві. Не оминула поза увагою парламент який відіграв важливу роль в консолідації демократичного режиму в Іспанії (1982-1996), виборів до Кортесів 1982 року, місце і роль опозиційних рухів на першому етапі демократизації іспанського суспільства (1975-1978). Стосовно галузі культури та мистецтва Іспанії вчена показала особливості розвитку іспанської літератури після авторитаризму, зокрема в контексті утвердження демократії. У цьому напрямку дослідниці, освіта є основним вектором розвитку літератури, розглядається творчість відомих іспанських письменників, вивчається діяльність літературних товариств і літературних журналів, аналізується державна політика в літературі. Також В. Годлевська опікувалася дослідженнями особливостей розвитку театрального мистецтва в умовах демократії, тенденцій в іспанській архітектурі, становлення нового іспанського кінематографа, особливостей розвитку образотворчого мистецтва в Іспанії.[20]

Наступним центром розвитку іспаністики в Україні можемо називати Київ, оскільки він також розвиває цей історичний напрямок. Варто назвати два прізвища: Лук'янова О. та Кошій Ю. Обидва науковці висвітлюють проблему Гібралтару в міжнародних відносинах і зовнішній політиці Іспанії.

Наступним українським містом, яке може похвалитися кількома істориками, які вивчають історію Іспанії, є Львів. Наприклад, відомий дослідник Богдан Петрович Чума [62] – доцент кафедри всесвітньої історії, нового та новітнього часу Українського католицького університету з 2012 р. У жовтні-грудні 2002 р. та жовтні-грудні 2006 р. був степендіатом міністерства закордонних справ і співробітництва Королівства Іспанія при Мадридському університеті Комплутенсе. Помітною діяльністю Б. Чуми є те, що окрім викладацької діяльності він зосереджував увагу на відкритті та діяльності Центру Іберійських студій при Українському Католицькому Університеті, об'єднуючись із викладачами та науковцями з Іспанії та Польщі, покращуючи україно-іспанські наукові контакти.

Треба сказати, що єдиної системи для упорядкування всіх вищевказаних досліджень не існує, тому поділ буде досить умовним. Звичайно, О.

Іваницька та її послідовники: В. Годлевська, Ю. Павлішена, М. Коннова – досліджують період франкізму та його трансформації, починаючи з Громадянської війни і закінчуючи формуванням сучасної політичної системи Іспанії. Історики з Донецька на чолі з Ю. Беловоловим, досліджують іберо-американські питання та зовнішню політику Іспанії, її імміграційну політику. Київські історики досліджують питання Гібралтару, як в іспанській політиці, так і його місце в міжнародних процесах. Львів'яни, з одного боку (Б. Чума та Н. Олійник), досліджують глибокі суспільно-історичні процеси, які мають вплив на формування та динаміку іспанської національної ідентичності та осмислення сутності баскського націоналізму, а з іншого (Л. Матлай) - зовнішня політика Іспанія в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Таким чином, в українській іспаністиці є багато прогалин, тому що простіше перерахувати дослідження, які були написані, аніж самі прогалини. Щодо перспектив розвитку іспаністики на сучасному етапі, то вони не є перспективними, оскільки ґрунтуються на інтересах та уподобаннях самих науковців і не стимулюються державою.

Зарубіжна іспаністика представлена багатьма працями вчених з різних країн. Для нас у використанні та вивченні доступна радянська, потім російська іспанська, яка представлена потужною школою вчених, що вивчають різні аспекти та періоди історії Іспанії. Також можемо звернутися до праць британських, американських, французьких та іспанських істориків, які у своїх працях розкривають різноманітні проблеми становлення сучасної Іспанії, крізь призму історичних подій, що відбувалися на території або за участю країни.

Багато російських науковців внесли свою частину у дослідження цього питання. В межах Академії наук Росії діє Інститут всесвітньої історії зі спеціальним відділом історії Іспанії, там також видається щорічне видання «Проблеми іспанської історії», тут проводяться круглі столи, симпозіуми, семінари, конференції, де не тільки інформацією обмінюються, але і будуються нові позиції, прогнози. та підходи. Сьогодні російська

іспаністика представлена двома науковцями: С.П. Пожарською [46, 47, 48], С.М. Хенкіним [57].

Деякі науковці включають спеціалізовані дослідження Хосе Гарсії [60] та Мігеля Амандо [43], які спеціалізуються на конкретних аспектах внутрішньої історії франкістської Іспанії, її різних етапах, а також найвизначніших подіях і політиках того часу.

Політичний лад Іспанії базувався на цих головних законах, що були прийняті в різний період: Закон про Кортеси 1942 р. [3], "Хартія іспанців" 1945 р. [5], Закон про спадкоємність 1947 р. [2]. За якими ми маємо змогу детально вивчати і аналізувати внутрішній стан справ в країні.

Наш інтерес до методології, науки та пізнання викликає монографія С. Пейна «Режим Франко». 1936-1975 рр.» [45]. Американський дослідник знайшов огляд історичного розвитку Іспанії під час вивчення витоків авторитарної природи іспанського правління в 20 столітті.

Академічне видання «Історія Іспанії в ХХ столітті» подає загальний підхід до проблеми франкістської постановки. 1939-1996»[7]. Автор публікації припускав, що період з 1939 по 1951 рр. слід вважати першим періодом диктатури Франко. Цей період був профашистським до 1945 р., а з 1945 по 1945 рр. У 1951 р. с. це була католицька церква загальнонаціональної. Загалом іспанська історіографія останніх років виділила дві фази історії Франко, які чітко відрізнялися один від одного. Перший (1939-1950-ті рр.) отримав назву «тоталітарний».

Радянська іспанська представлена потужною колективною працею «Іспанія. 1918–1972» та індивідуальними монографічними дослідженнями Хосе Гарсії «Іспанія ХХ століття»[60]. Варто відзначити, що Хосе Гарсія був першим у радянській історіографії досліджував проблеми Іспанії Франко. Окрім залучення, аналізу та використання різноманітних нових документальних фільмів іспанського походження, наукових досліджень, ролі та місця франкістської Іспанії у Другій світовій війні, обидві роботи не є достовірними за їхньою ідеологічною метою, упередженістю, а часто й спотворенням історичних фактів.

Особливе місце в радянській історіографії слід відвести. Пожарській С., яка продовжувала працювати на пострадянському просторі. Перу відомої іспаністки належать ряд монографій, опублікованих у радянських працях [46; 47; 48].

Дослідниця, не виходячи за рамки тогочасної радянських ідеологічних вимог, роз'яснила причини підписання Франко декрету про нейтралітет Іспанії у війні 1939–1945 років, зміну його з часом «статусом невоюючої країни», перехід у 1943 році до статусу нейтральної країни; вперше в радянській історіографії всебічно і детально проаналізовано причини створення «Блакитної дивізії» та «Іспанського легіону», місце дислокації, участь та втрати у боях фронті, подальшу їхню долю. [46, 90–99].

Із вступом у війну США Іспанія Франко, за словами С. П. Пожарської, почала розробляти нову теорію світового конфлікту, згідно з якою у світі ще буде не одна війна, а дві і три. До кожного з них в іспанському уряді ставляться по-різному: дотримується нейтралітету у війні між західноєвропейськими країнами Іспанія, не бере участі у війні з Японією та США, але війна між Німеччиною та СРСР є війною ідей, війна проти азійських орд і комунізму західної цивілізації, тому під час війни Іспанія була на боці Німеччини.

Російська історіографія внутрішньої та зовнішньої політики Іспанії. У списку праць вчених з історії Іспанії періоду Франко особливе місце займає дослідження «Іспанія. Історичні 12 нарисів. 1918-1972».

Монографія засновника російського іспаністики професора С. П. Пожарської «Таємна дипломатія Мадрида» (1971) присвячена аналізу складної дипломатичної ситуації під час Другої світової війни, післявоєнного періоду та зовнішньої політики Іспанії того часу та заснована на по архівах і маловідомих джерелах.

У характеристиці та аналізі зовнішньої політики Іспанії під час Другої світової війни, здійсненої С. П. Пожарською, ми знаходимо багато нововведень, зокрема твердження, що Франко не був маріонеткою Берліна та Риму, що він був кваліфікованим політиком і виграв складну дипломатичну

гру, нав'язаною йому Гітлером. Іспанський каудильйо успішно використав протиріччя в антигітлерівській коаліції і з 1940 р. отримав американські та британські позики, матеріальну допомогу. Германофільська риторика Франко була тісно пов'язана з бажанням оминати німецьке втручання на півострів та участь Іспанії у світовому конфлікті.

Велика увага історії іспано-американських відносин приділяється в монографії С. П. Пожарської «Іспанія і США. Зовнішня політика і суспільство. 1936 - 1976» (1982). Важливою подією в російському іспанознавстві стало видання С.П. Пожарської «Франциско Франко та його час» (2007), яка також присвячена періоду Франко в історії Іспанії [47].

Найбільш повно перше постфранкістське десятиліття досліджували вчені історики О. В. Буторін, С.В. Вікторов, Г. С.Волкова, В. М. Давидов, С.В. Данилевич, В. В. Загладін, В. Л. Калінін, Н. С. Константинова, А. А. Красіков, А. С.Ландабасо, В. А. Мазіна, А. А. Орлов, С. П. Пожарська, С.В. Попов, С.Л. Прохоренко, Д. Д. Пригова, А. А. Сагомоян, В. П. Тоцький, С. М. Генкін, Є. Г. Черкасова, П. П. Яковлев та ін. [12, 31, 32, 33, 50, 57]

Їхня робота аналізує низку важливих аспектів зовнішньої та внутрішньої політики Іспанії цього періоду, включаючи іbero-американський напрям. Більшість із зазначених вище авторів дотримуються концепції радикальних змін у зовнішній політиці Іспанії після відходу генералісімуса Франко з політичної арени, хоча визнають, що деякі з цих змін були підготовлені ще за його життя.

У колективній праці російських іспаністів «Сучасна Іспанія», виданій в 1983 р. В. В. Загладіним, представлені етапи розвитку демократії, економічного розвитку, політики, культури, роль партій, профспілок, громадських організацій, церков і армії в суспільному житті післявоєнної та постфранкістської іспанської (1950-1980).

Іспаністика представлена монографічними дослідженнями відомого британського вченого Пола Престона. Його політична біографія Ф. Франко унікальна за обсягом і проблематикою і не має аналогів у світовій науці. Британський іспаніст пропонує власну інтерпретацію

зовнішньополітичної діяльності режиму Франко під час світового конфлікту [49].

За словами П. Престона, секретний протокол, підписаний учасниками зустрічі в Ендаї, не надає доказів казати, що Іспанія офіційно вступила у Другу світову війну на боці держав «осі». Англійський історик наголошує, що проявом відповідної лояльності Гітлеру та Муссоліні була згода іспанського каудильйо утворення на добровільних засадах «блакитної дивізії» та відправку її на радянсько-німецький фронт [49, 248-324].

У роботі представлені переважно праці сучасних англійських та американських істориків, а також праці істориків інших країн, перекладені англійською мовою. Це визначається не лише труднощами доступу до літератури іншими мовами, а ще більше тим, що англо-американська історіографія займала і займає провідне місце у вивченні громадянської війни, та післявоєнного періоду в Іспанії. Частково це пов'язано з тим, що до падіння режиму Франко іспанські офіційні історики були обмежені в трактуванні подій другої половини 1930-х років. А твори, що з'явилися за кордоном і написані представниками «емігрантського» табору, також були надмірно політизованими. Можна погодитися з М. В. Новіковим, який зазначав, що період до 1980-х років характеризувався паралельним існуванням двох літератур в іспанській історіографії.

Проте, на думку сучасного іспанського історика А. Касорія Санчеса, такий розкол в іспанській історіографії сьогодні не подолано; це призводить до того, що історія громадянської війни, війни та післявоєнного періоду в Іспанії являє собою сукупність «міфологізованих подій і особистостей» [27].

Що ж до англо-американської історіографії цієї теми, то видається правильним виділити два основних етапи в її розвитку: перший – з моменту появи дослідницьких праць істориків у 1950-60-х рр., і другий, який розпочався у 90-х рр. після закінчення холодної війни. Важливим моментом стало «відкриття» російських архівів. Цікаво, що багато західних істориків у працях, написаних до 1990-х років, часто підкреслювали, що ряд питань

змушені судити за непрямыми свідченнями і лише дані радянських архівів поставлять на них крапку. Такі надії частково виправдалися.

У зарубіжній науці існує міцна традиція вивчення історії та зовнішньої політики Іспанії. У його рамках можна відзначити, зокрема, дослідження іспанських істориків, авторів праць з історії та зовнішньої політики країни: Х. М. Армеро, Р. Бассолса, А. Віньяса, С. Гонсалеса, Х. А. Ітуріага де Барберана, Рік. Котарелло, Х. А. Мартінес, Р. Меса, Х. Руперес та А. Сото, Л. Суарес-Фернандес, Х. Ф. Теанос, Х. М. Торрес-Кордеро, Х. Тусел та С. Хіменес, В. Прего, А. Лобо, Ф. Мората, Е. Леваджі Мендоса, Х. М. Марина, С. Молінеро, Х. К. Перейра, С. Ареналь, П. Гонсалес Мінью.

Більшість із цих істориків дотримуються концепції збереження консенсусу у зовнішній політиці Іспанії постфранкістського періоду, незважаючи на поступову зміну режиму протягом цих років. Велике значення для дослідження проблеми наступності та новизни в розумінні зовнішньої політики країни має спадщина школи досліджень університету Комплутенсе в Мадриді.

Це, зокрема, колективна праця іспанських учених із зовнішньої політики, що охоплює період 1800-2003 рр., за редакцією професора Університету Комплутенсе Х. К. Перейри «Іспанська зовнішня політика (1800-2003)». Британські та американські дослідники, такі як С. Елвуд, П. Престон, Р. Гіллеспі, також аналізували розвиток Франко та постфранкістської Іспанії та її внутрішню та зовнішню політику [49].

Щодо академічних досліджень, то більшість із них відверто схилилася до «традиційної» політичної історії кінця 1970-х і 1980-х років, що частково було пов'язано з необхідністю переоцінки історіографічних суджень попередніх десятиліть. Здебільшого прикривали «білі плями» - присвячений «лівим» партіям і рухам, що відбилося на браку критичності і призвело до своєрідного «перекоосу» іспанської історіографії того часу на користь «переможених». Назви цих видань говорять самі за себе: «Історія Загального союзу праці», «Історія Комуністичної партії Іспанії» та багато інших.

Іншою помітною тенденцією в історіографії було обґрунтування «старих» досягнень новими (архівними) фактами, що в багатьох випадках зводилося до цілеспрямованого відбору джерел для старих концепцій. Значною мірою на цій основі були написані оновлені синтетичні твори, написані до 50-річчя війни (але перевидані й залишилися популярними донині) іспанськими, англійськими, північно-американськими та французькими авторами, які розпочали свою академічну кар'єру в 1960 році.

Загалом, характеризуючи зарубіжну історіографію, дослідники виділяють такі спільні риси: велика кількісна перевага над іншими темами (зокрема, численною публіцистикою); методологічний консерватизм (за деякими винятками, це «традиційна» історіографія); переважання тем з політичної, військової та дипломатичної історії; акцентування уваги на історії «репресій»; політична прихильність, побудована на перевагах нової - демократичної Іспанії; акцент на дихотомії «Друга республіка-громадянська війна» (прогрес-регрес) як два окремих проекти розвитку країни; «Пакт забуття» – дві сторони однаково винні у війні та репресіях, тому заради «національного примирення» історикам доводиться згладжувати болючі сторінки національної пам'яті.

Розділ 2. Соціально-економічний розвиток Іспанії 1945-1975 рр.

Після Громадянської війни в Іспанії, Друга республіка встановила нову квазіпарламентську демократію, основи та інститути якої були розроблені та реалізовані. «Конструктивною альтернативою» режиму Франко є подолання ідеологічного поділу лівого та правого суспільства Іспанії шляхом відновлення католицьких цінностей. Це єдина ідеологія, яка може об'єднати та консолідувати країну, зменшити суперечності між робочою силою та капіталовкладенням через іспанську версію корпоративного моделі влади; об'єднуючи будь-яку політичну та партійну владу в єдину політичну організацію з майже невідповідними складовими, не дозволяється монополізувати будь-яку політичну та партійну владу; свідоме пропагування традиційного консервативного та суто соціального життя держави як лівого, опір націонал-соціалізму та прагнення відновити національну свідомість Іспанії і відійти від важких років кризи і потрясінь.

Надзвичайно цікавою є історія економічних перетворень Франко протягом майже 40-річного правління. Національна економіка Іспанії перебувала у великій депресії, наприкінці 1930-х років. Громадянська війна з 1936 по 1939 роки призвела до занепаду всіх галузей економіки, що призвело до голоду. Щоб не погіршити і без того жахливу кризу після початку Другої світової війни, каудильйо довелося вести делікатну дипломатичну гру з усіма сторонами, щоб запобігти широкомасштабне втягнення Іспанії у військові дії. Зрештою, він залишився майже повністю нейтральним, лише у битві на Східному фронті брала участь одна дивізія. Але ціною таких політичних дій стала довготривала економічна ізоляція і необхідність побудови самодостатньої вітчизняної економіки. [9. С. 6]

Внутрішньополітична діяльність франкізму після Громадянської війни в Іспанії та закінчення Другої світової війни поділялася на два етапи: перший етап – з 1 квітня по 1 вересня 1939 р.; друга фаза датується початком Другої світової війни, в ході якої найбільш активними були фалангісти, їхня

атрибутика та символіка, що стало приводом історикам характеризувати Іспанію як напівтоталітарну, напівфашистську державу

Сформувавши перший післявоєнний уряд, генералісимум позбувся генералів, які не погоджувалися з його баченням майбутньої країни, і фаланги, яка вимагала створення тоталітарної країни. З точки зору державної політики каудильо, безсумнівно, дотримувався політики «балансу сил». [8. С.2]

Найпомітнішою рисою внутрішньополітичного розвитку франкізму, є його стрижень, утвердження винятковості та «іспанства» є система каудизму, витоки якої сягають корінням у далеке минуле Іспанії. Інституціоналізація повноважень каудильйо відбулася під час Громадянської війни та після її завершення, в ряді указів та законів, які передавали йому необмежену законодавчу, виконавчу, політичну та військову владу. З 1939 по 1945 рік генерал Франко був главою держави і уряду, генералом збройних сил, національним лідером партії єдності БНТ і ГОНС, а його влада стала диктаторською. Аналіз законодавства та діяльності Каудильйо показує, що він вважав, функції міністрів та уряду як адміністративні, а не політичні. Новий глава держави Іспанії завжди приписував політичну владу до армії. [23. С.[246]

Невід’ємною частиною внутрішньої політики франкістів у 1939–1945 рр. було постійне придушення «переможених» і інакодумців, запровадження цензури, ліквідація політичних партій і профспілок, ліквідація національної та регіональної автономії.

Утворення іспанської держави франкістів відбулося за відсутності конституції на основі «Основних органічних законів», яких є сім. У 1936–1945 рр. було прийнято дві з них: «Хартію праці» (1938 р.) [6] і «Хартію про створення Кортесів» (1942 р.). [3] «Хартія праці» є першим конституційним документом Іспанії Франко, який визначає керівні принципи «корпоративної системи» та регулює відносини між профспілковими та трудовими відносинами. З оприлюдненням закону про Кортеси, уряд створив дорадчий представницький орган, який був сформований на основі компанії,

підкреслюючи його легітимність і посилюючи традиціоналістську та католицьку орієнтацію режиму. [9. с. 246]

З 1942 по 1943 рр. внутрішня ситуація в Іспанії була відлунням змін, що відбулися на передовій Другої світової війни. Провідна ідеологія та правові основи франкістської країни та її внутрішня політика, такі як: централізація, каудилізм, корпоративизм, католицизм, авторитаризм, отримують подальший розвиток і остаточно закріпляться в наступному періоді франкізму.

З кінця Другої світової війни до кінця 1950-х років режим Франко відхилився від риторики та атрибутів фаланги попередніх років. Ізоляція Іспанії від міжнародного співробітництва змусила франкістів запровадити автократичну модель економічного розвитку, національну систему регулювання та економічну націоналістичну політику. У той же час легітимність і респектабельність нової іспанської країни значною мірою залежать від її подальшого правового оформлення. У липні 1945 року Каудильйо сформував новий уряд. Великою подією сталося в міністерстві закордонних справ на чолі з Альберто Мартіном Артасіо, місія якого полягає у ліквідації ворожості західних країн до диктатури. [23. с. 246]

Одним з головних нововведень франкізму у внутрішній політиці стало прийняття 17 липня 1945 р. «Хартії іспанців» [49], одного з семи основних законів, що проголошують права та обов'язки громадян Іспанії. Тому нова іспанська країна намагається довести світу та громадянам, що вона розвивається легально. Хартія проголошує, що Іспанія є країною «органічної демократії», заснованою на принципі братерства, вільній і рівноправній демократії. У контексті Іспанської хартії та подальшої інституціоналізації держави необхідно розглянути Закон про основи місцевого самоврядування, який допускає поєднання демократичних форм із абсолютним контролем держави над місцевою політикою. Перші місцеві вибори відбулися в 1948 році.

Наступним внутрішньополітичним кроком, спрямованим на подальшу інституціоналізацію країни, є прийнятий 22 жовтня 1945 р. Закон про національний референдум, який передбачає, що голову держави можуть

обирати у всенародному референдумі, цей закон показує свою важливість та відстоює громадянські права та інтереси. [17. С.[132]

У контексті майбутнього унікального демократичного перетворення іспанського суспільства та інституціоналізації країни важливий крок був зроблений шляхом розробки законопроекту про спадщину посади керівника країни, який був винесений на референдум у липні 1947 року. Рада королівства та регентства. З прийняттям «Закону про правонаступництво глави держави» Каудильйо вирішив деякі проблеми:

- 1) Внутрішні чвари, що спалахнули в політичному таборі Франко щодо форми правління;
- 2) Підтримка демократичної репутації франкізму на міжнародній арені;
- 3) Зробили Іспанію монархією;
- 4) Визначили час і послідовність передачі влади королівському представнику. [22. с. 82]

За законом Іспанія стала королівством. Встановлення монархії на принципах та Національного руху, а не її відновлення, дало Франко повний контроль над висуненням кандидата

Вибір франкізму як монархії має історичне значення для майбутнього Іспанії, оскільки він призвів до явища демократичного переходу. Франко та його люди є «законниками» - вони суворо дотримуються своїх законних дій і правил гри. Механізм перегляду чинного правопорядку, особливо механізм перегляду закону про правонаступництво глави держави, закріплено в законодавстві. [10. с. 223]

Через негативні наслідки громадянської війни економічна ситуація Іспанії в 1940-х роках була більш відсталою, ніж десять років тому. Економічне зростання відновилося, і в останні кілька років рівень інфляції в Іспанії був негативним. На початку 1950-х років ВВП (ВВП на душу населення) становив лише 40% середнього західноєвропейського. Потім, після десятиліття економічної стагнації, падіння цін, зростання чорних ринків, продовольчих пайків і загальних нестатків поступово почали

покращуватися. Режим зробив перший крок, щоб відмовитися від своїх претензій на самоіснування, і розпочав глибоку реформу відсталого економічного системи Іспанії. Промислове виробництво відновилося до громадянської війни на початку 1950-х років, хоча сільськогосподарське виробництво все ще було нижче дореволюційного рівня. Рівень виробництва почав зростати в 1958 році.[14. с. 332]

У другій половині 1940-х років внутрішня політика режиму почала відновлювати та посилювати релігійні церемонії, які стали невід'ємною частиною кожної громадської чи державної акції в суспільному житті Іспанії, що призвело до того, що процесію назвали «рехристианізацією». [34. с.6]

На початку 1950-х років для режиму виникли нові політичні та внутрішні загрози: існування карткової системи, відключення електроенергії та перші страйки. Через внутрішньополітичну ситуацію 18 липня 1951 р. уряд суттєво змінився: фаланга відмовилася від міністерської посади і звернулася на підтримку правих католиків, традиціоналістів та монархістів. Зміцнення національно-католицького елемента в структурі влади стало основою фаланги проти франкізму. Реформістська партія намагалася консолідувати всі європейські цінності у франкістській авторитарній і політичній системі. Водночас опоненти пропонували включити в державну політику, іспанську католицьку традицію, монархію, технічний прогрес, економічну лібералізацію та адміністративну децентралізацію. Тому з цього часу почалося протистояння двох головних ідейних протидіючих груп. У січні 1954 р. між прогресивним студентством і молодістю фалангою спалахнув відкритий конфлікт, який уряд придушив, але це було контрпродуктивно. До протестів приєдналися й інші соціальні верстви.

На початку 1950-х років Іспанія була в полоні післявоєнної руйнації та ізоляції. Через неоднозначність дипломатичних дій під час Другої світової війни США та країни антигітлерівського союзу не поспішали розширювати торгівлю з нею. Тому Іспанія не була включена в європейський післявоєнний план відновлення економіки (наприклад, план Маршалла). На початку 1950-х

років, коли ВВП досяг довоєнних років, середньорічний темп економічного зростання становив 0,2% (3,7% у США і 0,9% у Західній Європі). [27. с. 241]

У вересні 1953 р. економічна лібералізація була ще більше сприятливою США та Іспанія підписали Мадридську угоду про взаємну оборону. У відповідь на дозвіл на створення військових баз на території Іспанії уряд США надав режиму Франко істотну економічну допомогу. В результаті цієї угоди Іспанія отримала понад 1 мільярд доларів економічної допомоги за останні десять років. У період з 1953 по 1958 рік валовий національний продукт Іспанії збільшився приблизно на 5% річних.

Основна причина відставання від решти світу полягає в тому, що економічна політика, започаткована режимом Франко, дуже відрізняється від політики Іспанії в минулому. У першій половині 20 століття спочатку король Альфонсо XIII, а потім республіканський уряд запровадили ринкові методи управління економікою. Різкий перехід до авторитарної моделі та механізму прямого нагляду підірвав усталену модель, що призвело до серйозних наслідків: припинення приватних інвестицій, закриття кредитних установ, зниження ділової активності, зростання інфляції і, нарешті, суттєвого скорочення. До війни підприємства, що визначали економічне життя країни, не отримували гарантії щодо утримання приватної власності та загальних вільних ринкових відносин. У відповідь вони скоротили або фактично здійснювали діяльність, поставивши всю економіку на межу катастрофи.

Особливим поворотним моментом в історії Іспанії можна вважати відкриття в 1959 році величного монументального комплексу «Долина загиблих» - біля старовинного королівського замку Ескаріал. Під найбільшим хрестом у світі поховані всі жертви громадянської війни в Іспанії (звичайно, тих кого могили були знайдені) – націоналістів і республіканців. Хоча на пам'ятнику вигравіруваний напис «Полеглим за Бога та Іспанію» і нібито «відрізає» атеїстів-республіканців, символічний крок Франко розглядається як перший сигнал національного примирення в Іспанії за кордоном.

Початок 1960-х років можна вважати «золотим віком франкізму», оскільки вони збіглися з політичною стабільністю, економічним зростанням

та загальним підвищенням рівня життя. Проте в цей період з'явилися ознаки майбутніх проблем, найважливішими з яких були повстання страйкового руху та антифранкістської частини Католицької церкви. Модернізація авторитарної економіки спричинила відповідні соціально-політичні, культурні та психологічні зміни, поширилося суспільне пізнання, неполітична та споживча орієнтація. Водночас усвідомлення споживчої цінності також посилювало невдоволення мас і посилювало усвідомлення масами маргінальності свого соціального статусу. Найпоширеніші соціальні конфлікти у 1960-х і першій половині 1970-х років були найпоширенішими за часів режиму. Поступово іспанське духовенство почало виступати проти режиму. [34. С.46]

Тоді Франко, до речі, не було й 70 років, і він зумів зробити дуже важливу зміну, переглянувши свою нинішню позицію. Головну роль у політичному та економічному житті відвів на «опусдеїстів» — світської та напівтаємної католицької організації «Opus Dei» (Божа справа).

У внутрішній політиці 1960-х років важливим було затвердження нового закону про пресу, який був неоціненним для подальшої поступової демократизації франкістської політичної системи. По-перше, вона скасувала попередню систему цензури, запровадила переговорний процес, надала видавцям право обирати керівників, проголосила свободу слова та поширення інформації.

Не всі плани розвитку, передбачені в 1960-х і на початку 1970-х років, були реалізовані. Але досягнутий успіх значно змінив обличчя країни: на початку 1970-х років промислове виробництво Іспанії займало п'яте місце в Західній Європі. Фінансування цих програм здійснюється за рахунок доходів від туризму (з 5 мільйонів у 1961 році до 5 мільярдів у 1972 році) і грошей від трудових мігрантів. [16. с. 67-68]

Кульмінацією інституціоналізації політичної системи Франко стало прийняття 1967 року «Органічного закону держави». Франкісти-реформатори вважають, що з одного боку, новий закон закріпив функціональний механізм держави та взаємовідносини законодавчої, виконавчої та судової влади в

перехідний період. Закон вніс серйозні зміни до правового статусу: визначає його склад, термін повноважень, можливі причини відставки Прем'єр-міністра та Ради міністрів, порядок формування нового складу. Раді міністрів надається статус інституту національного механізму, за допомогою якого глава держави може контролювати королівство. Було визначено правовий статус іспанської юстиції, проголошено повну незалежність і керовано від імені глави держави. Регламент органічного права є логічним продовженням процесу лібералізації, оголошеного урядом Франко наприкінці 1950-х років, і дає пост-юридичне визначення нової якісної зміни франкізму. Отже, Органічний закон держави завершив процес демократичного оновлення конституції та державних інститутів Франкської держави і, головне, заклав основу для постфранкіського переходу до парламентської монархії. [13. с. 246]

Прийнята в грудні 1978 року, після мирного переходу, Конституція визначила Іспанію як «парламентську монархію, верховенство права та демократичну країну, яка пропагує цінності свободи, справедливості, рівності та політичного плюралізму».

Франциско Франко мріяв не про таке майбутнє до якого, як йому здавалося, він вів країну: 15 грудня 1976 року під час референдуму, в якому взяли участь 77,4 % виборців, лише один іспанець із 50 проголосував за збереження тих порядків які є тепер.

Але Франко все ще не зміг повністю об'єднати Іспанію із зовнішнім світом, як пропонували його молоді міністри: офіційне прохання приєднатися до Європейського економічного співтовариства в 1971 році було відхилено (Іспанія стала членом лише через 11 років після смерті Каудильой).

Опозиція незаконна, але активна, називає модернізацію консервативною, оскільки вона все ще поступається місцем старій структурі економічного управління та технологічній відсталості провідних країн. Однак у версії, розробленій самим Франко, швидке економічне зростання не стало основою

національного консенсусу, тобто основою реформованого нового режиму. [32. с. 211]

Безпосереднє оточення глави держави вважає, що питання спадкоємців і успадкування влади є не тільки юридичним чи політичним, а й те саме, що питання збереження влади після смерті його прихильника. 22 липня 1969 року на спеціальному зібранні Кортесів, ініційованому Каудильйо, Хуан Карлос де Бурбон оголосив офіційним спадкоємцем іспанської королівської родини, відновивши націю і націю Іспанії. Монарх став іспанською нацією, багато років на генетичному рівні боїться можливості громадянської війни, що є запорукою стабільності політичного розвитку країни. Своїм великим моральним авторитетом король відновив історичну спадщину влади, поєднавши минуле, сьогодення і майбутнє. [15. с.77]

У цей час соціальна структура Іспанії зазнала серйозних перетворень, що виявилися в урбанізації та формуванні нового середнього класу, а також у втраті економічної влади та політичного впливу основних землевласників. Диктатура.

Незважаючи на часткову політичну та економічну лібералізацію, рух проти Франка та придушення інакодумців тривали під час правління Каудильйо. Кількість жертв у період Франко в кінцевому підсумку не була підрахована. За оцінками дослідників, кількість загиблих у громадянській війні становить від 20 000 до 35 000, кількість політично мотивованих смертних вироків коливається від 70 000 до 200 000, а кількість ув'язнених противників режиму Франко – 2 мільйони.

Особливе значення мають національні рухи в Каталонії та землях Басків, які найвища влада розглядає як загрозу для іспанської нації та національної єдності. Часті протести проти режиму у формі страйків, мітингів та демонстрацій викликали суспільний інтерес. Серед них почали з недовірою ставитися до уряду Франко, його хвилювали і змушували працювати в цій сфері. Почали виникати місцеві організації на основі місцевого населення.

На завершальному етапі франкізму, з 1965 по 1975 рік, політика характеризувалася заворушеннями та проблемами громадського порядку,

політичним класовим розколом, поширенням ворожих лідерів, вирішенням проблем і відсутністю ідей для вирішення всіх цих проблем. [21. с. 286]

Хоча Франко на той момент був у дуже важкому фізичному та психічному стані, йому було 75 років. Він уже не міг нормально приймати іноземних чиновників.

Новим прем'єр-міністром був призначений Карлос Аріас Наварро (1973-1976). У грудні 1974 р. легалізував політичні партії, у квітні 1975 р. – економічні страйки (до 1944 р. були «злочинними»), у 1965 р. економічні страйки були виключені з кримінальних злочинів, але не були дозволені. У період з 1974 по 1975 рр. Іспанія пережила безпрецедентну свободу преси, яка відіграла важливу роль у формуванні демократичного світогляду та політичної культури країни.

Важливість важливих політичних питань і внутрішньополітичні реформи сприяли формуванню величезної та впливової демократії середнього класу. За відсутності соціальних хвилювань політичні опоненти мирно скинули режим Франко і провели унікальну політичну демократизацію іспанського суспільства.

Тому економічне диво Іспанії почалося в середині 1950-х років, піднявши Іспанію з однієї з найбідніших країн Європи до рівня повністю розвиненої європейської країни. Довгий час Іспанія посідала друге місце в світі за рівнем економічного розвитку (після Японії). Наприкінці 1960-х років розпочалися політичні реформи, було прийнято закон про пресу та дозволено неполітичні страйки, розширено місцеву автономію, прийнято декілька конституційних законів, які розширювали громадянські права, що згодом дозволило мирний перехід до конституційної монархії. Весь цей час (з 1947 року) Іспанія вважається монархією, а місце короля вакантне. При цьому Франко вирішив, що королем після його смерті має стати принц Хуан Карлос. Це сталося в 1975 році. Король Іспанії Хуан Карлос I завершив перехід країни від деспотизму до демократії.

Розділ 3. Зовнішня політика франкістського режиму

У першій половині 1930-х років післявоєнні економічні потрясіння в Європі змінилися глобальною кризою. Після приходу німецьких нацистів до влади в європейській політиці знову з'явився «Привид» війни. Розвиток індустріалізації та колективізації дозволив Радянському Союзу посилити зовнішню політику. «Другий раунд війни та революції» не забарився — збройний конфлікт Китаю, напад Італії на Ефіопію, радянсько-японське протистояння на кордоні та болівійська війна союзу трьох держав. У Європі поряд із соціалізмом почала поширюватися ідея соціал-націоналізму. На тлі внутрішніх негараздів і кризи в Іспанії формуються також націоналістичні праві сили, які починають конкурувати з лівими політичними силами за владу.

Іспанська Республіка опинилася в блокаді з боку західних держав. Республіканцям було відмовлено в можливості купувати зброю за кордоном, на протести проти італійської інтервенції не реагували, а уряд стикався з посиленням тиску, щоб змусити їх здатися.

У той же час уряди Великобританії, Франції та США дозволили Франко та нацистським країнам постійно закуповувати стратегічні матеріали, зброю, військову техніку, нафту та ліки на своїх ринках. У період з 1936 по 1939 рік American Petroleum Company поставила нацистській армії понад 1 800 000 тон нафти. Фашистські військові кораблі та підводні човни атакували морські кораблі, які прямували до берегів Іспанської Республіки. [35. с. 406]

Резолюція, яка була прийнята на другій сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у грудні 1946 року, в якій висловлювався найсуворіший засудження режиму Франко після війни. Відповідно до резолюції, Іспанії було заборонено вступати в Організацію Об'єднаних Націй або навіть брати участь в одній із спеціалізованих установ, поки Франко все ще був при владі. Каудильйо був не дуже стурбований цим засудженням і подальшим виключенням Іспанії з плану Маршалла. Фактично він

використав міжнародне виключення, щоб посилити свою владу над іспанським урядом.

Франко був переконаний, що напад на його режим — справа рук комуністичних сил, і що західні держави одного дня визнають внесок Іспанії в боротьбу з більшовизмом. У міру розвитку ситуації антикомуністична позиція Іспанії виявилася важливим фактором у рішенні Сполучених Штатів переглянути свою іспанську політику у світлі холодної війни. [30. с. 289]

Після Другої світової війни міжнародна ізоляція поставила режим Франко на межу кризи, і великі світові держави стурбовані фашистським режимом в Іспанії. Однак після Другої світової війни ці країни зблизилися з Іспанією. 26 вересня 1953 р. Іспанія та США підписали Мадридський договір, який включав три угоди про національну оборону, економічну допомогу та взаємодопомогу. Ці угоди двічі поновлювалися: у 1963 та 1970 роках антифранкістський фронт країн-членів ООН також зазнав краху. Черчилль був першою впливовою людиною, яка сказала, що він не завжди буде ізолювати Мадрид. [16. с. 26]

У цей період міжнародні відносини Іспанії були дуже поганими. Так сталося під час зустрічей у Потсдамі та Сан-Франциско в 1945 році за пропозицією представника Мексики. Іспанія, як країна, пов'язана з державами Осі, була виключена з новоствореної Організації Об'єднаних Націй (ООН). У 1946 році, коли іспанські дипломатичні відносини погіршувалися, Франція вимагала від Організації Об'єднаних Націй застосувати силу проти Франко відповідно до вищезгаданих правил у Потсдамі та Сан-Франциско. У результаті Франція закрила Іберійський кордон з Іспанією і разом із США та Великобританією сформулювала декларацію, в якій висловлювалося бажання Іспанії розвивати та змінювати свою внутрішню та зовнішню політику.

У грудні того ж року після тривалих переговорів Іспанію виключили з усіх міжнародних організацій, дипломатично ізолювали, а всіх іноземних послів з Мадрида відкликали.

Проте переможці розкололися на дві групи: західних демократів на чолі зі Сполученими Штатами та східних комуністів на чолі з Росією. Країна намагалася уникнути зустрічі прихильників Франції та Іспанії в 1947 році. У 1947—1948 рр. Франція та Великобританія зміцнили свої відносини з Іспанією, підписавши торговельні та дипломатичні угоди. 1947 був також роком, коли Іспанія встановила дипломатичні відносини зі Сполученими Штатами. У Міноборони підраховували, що протягом 50-60 днів Росія досягне Піренеїв під час військового наступу на Європу. Це змусило Іспанію поглянути на це в іншому світлі.[35. с. 190]

З британською точкою зору погодилися французькі політики, які передбачили, що Парижу одного дня доведеться заплатити високу ціну за свою ворожу позицію проти Франко в Північній Африці. Палата представників США значною мірою проголосувала за поширення плану Маршалла на Іспанію. З іншого боку, наступник Рузвельта застосував право вето в 1949 році.[16. с. 27]

Наприкінці Другої світової війни Іспанія перебувала в стані дипломатичної ізоляції, не входила ні до ООН, ні до НАТО, але Франко не втрачав надії на примирення із Заходом.

Успішна поїздка міністра закордонних справ Альберто Мартіна Артача на Близький Схід збільшила кількість людей, які підтримали цю нову ідею, особливо серед американців; 14 квітня 1952 року зустріч Франко та Салазара в Сіудад Родріго завершилася міцною союзною угодою. Це, безсумнівно, перша в Іспанії контакти з однією з країн НАТО у сфері оборонної політики. [26. С.11]

Дві основні угоди, підписані в 1953 році, зміцнили режим Франко: Ватиканський договір і Мадридський договір. Угода була підписана в серпні 1953 року і замінили документ 1851 року. Нова угода передбачає повне визнання церквою уряду Франко. Водночас це також підтверджує покайний характер іспанської країни. [41. с. 187]

Мадридська угода була підписана незабаром після договору, що символізувала відродження іспанського режиму. Це також означає кінець

іспанського нейтралітету. Угода складається з трьох незалежних, але взаємозалежних угод між Іспанією та Сполученими Штатами. Він передбачає спільну оборону, військову допомогу Іспанії, будівництво бази. Сполучені Штати повинні були використати ці бази протягом десяти років, але ці бази все ще перебувають під суверенітетом Іспанії. Хоча договір не був зрілим військовим союзом, він зобов'язував Сполучені Штати підтримувати оборону Іспанії та надавав Іспанії необхідну економічну допомогу протягом перших десяти років.

Європейські сусіди Іспанії не так готові змінити свою неприязнь до диктатури Франко, як Сполучені Штати. Західноєвропейські члени Організації Північноатлантичного договору (НАТО) наклали вето на спроби включення Іспанії. Заявки Іспанії на вступ до Європейського співтовариства (ЄС) також неодноразово відхилялися. У відносинах між Іспанією та європейськими країнами, здавалося, не було жодних ознак відлиги. Вступ Іспанії до ЄС залишався політичним питанням протягом усього життя Франко. Членство Іспанії в Співтоваристві, яке іспанські економісти та бізнесмени вважають вирішальним для економічного розвитку Іспанії, мало відбутися в умовах демократизації режиму. [45. с. 46-47]

Через два роки, у 1955 році, ООН схвалила членство Іспанії. Під час візиту президента Сполучених Штатів Дуайта Д. Ейзенхауера до столиці Іспанії в 1959 році, обидва генерали отримали публічні привітання, коли разом подорожували містом. Візит також підкреслив прийняття Франко та припинення ізоляції Іспанії. Франко високо оцінив відносини Іспанії зі Сполученими Штатами як за їх престиж, так і зі стратегічних міркувань. Ці відносини й надалі залишалися домінуючим чинником у розвитку зовнішньої політики країни.

У 1952 р. між двома країнами було підписано три угоди пов'язані з військово-економічною допомогою (спочатку військову, з політичними наслідками і нарешті з економічним змістом).

Ці угоди передбачали будівництво та спільне використання чотирьох військових баз протягом десяти років. Були обрані Рота, Торрейон де Ардос,

Сарагоса та Морон. На базах проживало 6700 американців. Всього в 1958 році на базах проживало 15 тис. осіб, включаючи військових і цивільних. Також компанія прихистила західні атомні підводні човни, оскільки на інших базах США не могли контролювати Іспанію. Проте підтримати їх довелося своїм капіталом.

Франко не давав в орендував територію, як хотіли американці. Усі бази, передбачені договором 1953 року — три аеродроми, сім радіолокаційних станцій і складів постачання, а також військово-морська база в районі Рота — залишалися єдиним суверенітетом Іспанії як єдиний об'єкт. Обіцяна Вашингтоном економічна та військова допомога у розмірі 85 мільйонів або 191 мільйон доларів була меншою, ніж очікували в Мадриді.

У 1950 р. рішення Генеральної Асамблеї ООН дало державам-членам ООН можливість відновити дипломатичні відносини з Іспанією. Суперечності в принципах ядерного командування в НАТО призвели до виходу Франції в 1966 р. 17 січня 1966 р. стався один з найбільших ядерних інцидентів: американський бомбардувальник В-52 розбив чотири термоядерні бомби над іспанським селом Паламерас. [26. з. 13]

Після інциденту Іспанія відмовилася засудити вихід Франції з НАТО та обмежила військову активність США в країні, призупинивши дію іспано-американської угоди про військове співробітництво 1953 року; переговори про поновлення цього контракту в 1968 році провалилися. [26. з. 15]

Іспанське економічне диво почалося в середині 1950-х років, що вивело Іспанію з однієї з найбідніших країн Європи на рівень повністю розвиненої європейської країни. Довгий час Іспанія була другою в світі (після Японії) за рівнем економічного розвитку. Допомога США уряду Франко за угодами 1953 року склала близько 2 мільярдів доларів за 10 років, з яких 800 мільйонів доларів. передано за статтею «військові витрати». Що стосується економічної допомоги, то вона включала витрати на будівництво військових баз США в Іспанії, які становили близько 500 мільйонів доларів. [40. з. 26]

Іспанія в 1959 р. прийняла «План економічної стабілізації», послабила адміністративний контроль над економікою. Відкрився широкий доступ до

іноземного капіталу і песета стала вільно конвертованою валютою. Ф. Франко був упевнений, що лібералізація відбувається лише в економічній сфері, і відкидав демократизацію політичного та суспільного життя.

Нація відчула нові імпульси. У 1964 р. було зафіксовано зростання промислового виробництва на 140,2%, що несподівано вивело Іспанію на перший план, обігнавши Японію (139,2%) і США (121,6%). Виробництво автомобілів зросло до 350 000 на рік. Ще більше зросло виробництво телевізорів (74,60%), холодильників (146,91%) та пральних машин (98,23%). Дохід на душу населення з 1958 р. зріс більш ніж удвічі [26. з. 14]

Такі високі темпи зростання були зумовлені впровадженням в економіку країни американського, західнонімецького та французького капіталу.

Стратегічні плани США в Іспанії були відкриті щодо економічної економіки. Користуючись економічно та економічно важким франкістським режимом, провокуючи голод і злидні іспанського народу, американські корпорації в першу чергу використовують Іспанію як свої «колонії». Сполучені Штати взяли під контроль усіх людей, які зацікавлені в цьому народі. Насамперед їх цікавлять стратегічні копалини — вольфрам, олово, ртуть, уран, свинець, залізна руди. [40. с. 29]

Американський капітал вказував на виробництво, розширення та ефективне використання природної електроенергії в Іспанії. Особливі позиції компанії в економічному бізнесі General Electric. Також американським монополістам пропонується панівне становище в машинобудівному регіоні. Американській столиці в Іспанії належить Ford Motor Company Ford Iberica і Fiat. Нафтохімічна промисловість Іспанії також використовувалася в монополії США. Право на нафту в Іспанії отримала монополіст Standard Oil. [29. з. 244]

В інших монополіях великі заводи «вільного снігу» в Барселоні, Севільї, Ла-Коруньї, Хересі, які відправляють майже все, що експортує велику нафту, вольфрам і стратегічну сировину. Створення «вільних зон» в іспанських портах становило не лише комерційний інтерес для американців. Ці зони можуть бути статичними орієнтирами для розкриття високих стратегічних

баз. Тримаючи в своїх руках всі ключові позиції іспанської економіки, американські монополісти почали здійснювати найвище підприємство, що діяло в цей час.

Швидке проникнення американського капіталу в іспанську економіку забезпечило економіку Центральної Європи британським промисловцям і робітникам. Вони були вразливі до своїх конгресів, які були знайдені на півночі Іспанії. Там американці побудували нові дороги до кордонів Франції. Іспанія зайняла ключові позиції на морських шляхах Британської імперії, захопивши полонених американців. [28. з. 157]

Вашингтон також був відомий своєю допомогою Франко через інші канали: у 1959 році Іспанія ввійшла у Міжнародний валютний фонд.

Під виглядом «все, що потрібно для економічно сильної Іспанії», змінюється позиція столиці США у світі. Щодо іспанського випадку використання капіталу США, посол Іспанії в Сполучених Штатах Аріель написав у корпоративній газеті ABC 28 жовтня 1954 року: «Інвестування приватного американського капіталу в економіку. Ми хочемо заохотити інвестиції США використовувати більш ліберальні рішення. Економічно сильна Іспанія не працює над тим, щоб використовувати внутрішній світ і розвивати свою можливу політику США. Цей мадридський курс часто стосується безперервних мадридських господарів цілями зовнішньої політики Вашингтона» [28, с. 157]

Франкізм неодноразово вдавався до моральної служби Вашингтона, намагаючись змінити свій міжнародний престиж. З цією метою вони також використовували більші поїздки до Мадрида високопоставлених чиновників США та іспанських міністерств. Наприклад, у листопаді 1955 р. в Мадриді перші п'ять років з членами іспанського уряду Д. Даллесом. В інтерв'ю Франко він вирішив розглянути це питання, виявивши це лише в іспано-американських відносинах і в участі Іспанії в міжнародних справах. Ми нарешті включили Іспанію до Середземноморського блоку, якому вдалося зв'язати іспанську справу з НАТО зі Сполученими Штатами. [28. з. 158]

Щоб розпочати реінтеграцію Іспанії в міжнародну політику, тодішній президент Ейзенхауер відвідав Піренеї 21 грудня 1959 року і зустрівся з Франком, зберігаючи теплу атмосферу. У 1962 році настав час домовитися про поновлення іспано-американських договорів. Проте були проблеми та суперечки. Іспанія усвідомила, що існує загроза ядерної атаки на спільні бази, що серйозно загрожує цілісності навколишніх міських центрів.

Щоб компенсувати цей ризик, Ейзенхауер оновив іспанську військово-матеріальну базу з інноваційних для іспанців застарілих запасів армії США на суму 456 мільйонів доларів. Крім того, Іспанія отримала значну фінансову допомогу. Остаточні контракти були поновлені в 1963 р. Іспанія отримала авіаперевізника від США, невелика втрата для армії США, але велике придбання для іспанської армії, застаріле і неякісне обладнання.

На європейському рівні Іспанія розпочала дипломатичні відносини з Федеративною Німеччиною навесні 1951 р., спираючись на невдалі військові переговори. Франція залишалася більш пасивною і неохоче ставилася до Франко в Іспанії.

В Африці Іспанія надала незалежність Марокко в 1956 році на чолі з королем Моххамедом V, який відвідав країну в 1956 році. У торгових питаннях Іспанія оголосила про свободу торгівлі, збільшення експорту та імпорту, і вона приєдналася до Європейської організації економічного співробітництва (WEEE) у 1955 р, приєдналася до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Міжнародного валютного фонду в 1958 р. Іспанський уряд на чолі з Франко розірвав зв'язки з Кубою і брав участь в американській блокаді острова. [49. с. 119]

У своєму прагненні до вступу Іспанії до НАТО Вашингтон також наполягав на її включенні до західних економічних систем. Крім того, американський посол у Мадриді Д. Лодж сказав про це в 1960 році: «Ми можемо сподіватися, що Іспанія незабаром повністю приєднається до європейсько-північноамериканської економічної системи. Ми можемо сподіватися на користь усіх зацікавлених, що Іспанія стане ще одним повноцінним член західноєвропейського суспільства».

Спираючись на альянси США, уряд повністю підтримав агресивний курс Вашингтона, спрямований на загострення міжнародного середовища. Під час Корейської війни Франко відкрито підтримував агресію США, під час Карибської кризи 1962 р. Уряд Іспанії також був на боці США, у 1958 р. під час висадки американських військ у Лівані та в 1961 р., коли американські війська пішли до Туреччини.[40. з. 13]

Вашингтон, зі свого боку, підтримував режим Франко, оскільки він продовжував залишатися «одним із найпотужніших антикомуністичних бастионів Європи». Сам Франко сказав у традиційному різдвяному посланні: «Якщо одного дня в Європі ви зможете знову стати єдиним цілим, знайти свою душу та відновити свою місію, він буде зобов'язаний, перш за все, іспанським хрестовим походом проти комунізму». [16. з. 26]

Однак, оскільки режим Франко не був тісно пов'язаний із США, у другій половині 1950-х років внутрішня та зовнішня політика країни змінилася. Представники деяких націоналістичних кіл іспанського капіталу, а також монополій, пов'язаних із західноєвропейським капіталом, розуміли, що політика Франко заважає їм звільнитися від впливу Вашингтона. Під їх тиском режим був змушений розвивати економічні відносини з Кубою. Це був перший прорив у антикомуністичній політиці режиму. Сам факт відносин з революційною Кубою показав, що Іспанія дедалі активніша у зовнішній політиці, іноді навіть різко суперечить загальному курсу США.

Іспансько-кубинські відносини розвивалися досить нерівномірно. Франко ніколи не приховував своєї вірності диктатору Батісти на Кубі навіть існувало переконання, що Іспанія забезпечила Батісту робочою силою і технікою для боротьби з кубинською революцією, яка визначила гостроту відносин між двома країнами після повалення диктатури на Кубі, а колись реальність нагадала про революційної революції відбулося похолодання між Іспанією та Кубою. Іспансько-кубинські відносини досягли особливого напруження в січні 1960 року, коли іспанського посла в Гавані Пабло де Лохендіо, маркіза Веліза, попросили покинути країну через 24 години. Вислання посла сталося після широкого інциденту на телевізійній студії в

Гавані 21 січня 1960 р. Того дня Ф. Кастро, виступаючи по телебаченню, стверджував, що Лохендіо відповідальний за дії кубинської контрреволюції. Посол Іспанії з'явився в студії, перервав свою промову і публічно звинуватив Кастро в наклепі на Іспанію. Франко був задоволений поведінкою Лохендіо і подякував йому за призначення посла в Швеції. [40. з. 14]

Але з кінця 1961 року почався поступовий процес послаблення напруженості в іспано-кубинських відносинах. Вирішальну роль у цьому відіграли взаємні торговельні міркування: для промислово розвиненої Іспанії проблема експорту є не менш гострою, ніж проблема імпорту економічної блокади Куби. Вашингтон сподівався, що дата народження президента Кеннеді, 9 лютого 1963 року, стане безпрецедентною перешкодою для торгівлі між Іспанією та Кубою, заборонивши допомогу будь-якій державі, яка не прийме Кувейт протягом 60 днів. Офіційне прохання іспанського уряду не поширювати дію директиви на торгівлю Іспанії з Кубою було відхилено адміністрацією Кеннеді, висловивши бажання покласти край першим ознакам незалежності партнерів у пакті 1963 року. [28. с. 246]

Одним з основних напрямків розвитку промислово розвинених країн була Латинська Америка, яка була ареною конфлікту інтересів між США, Західною Європою та Японією. Західна Європа відіграла особливу роль у боротьбі за вплив у Латинській Америці, де традиційно ключові позиції в торгівлі з Латинською Америкою, поряд зі старими, дедалі активнішими країнами, все більш слабкими державами та Іспанією.

Специфіка позиції Іспанії в системі міжнародних відносин визначається її традиційними відносинами не тільки з європейськими країнами, а й з Латинською Америкою. Зв'язок між ISRP (Іспанська соціалістична робоча партія) і латиноамериканськими демократами в другій половині 1970-х років був встановлений під час диктатури Франко.

Значно зросла роль Іспанії у вирішенні проблем країн латиноамериканського континенту та в процесах, пов'язаних із врегулюванням регіональних конфліктів у цьому регіоні земної кулі. На початку 1970-х років з'явився новий аспект іспанської політики в Латинській

Америці, пов'язаний зі вступом країни до ЄС і посиленням впливу цього впливового «центру сили» на внутрішню та зовнішню політику Іспанії.

Географічне положення Іспанії, її традиційні історичні, соціальні та культурні зв'язки з Європою, схожість економічних структур з іншими західними країнами неодноразово мали об'єктивний вплив на проєвропейську орієнтацію іспанської громадськості та ділових кіл. Національна буржуазія, яка прагнула розширити зовнішні зв'язки, усвідомлювала, що широкі зв'язки зі США та країнами інших континентів не дозволять їй вийти з політичної та економічної ізоляції без тісної співпраці та співпраці з ЄС. У 60-х роках міністр закордонних справ Іспанії Ф.М.Кастіель писав: «Територіальна близькість моєї країни до Співтовариства та підтримка, яку її географічне розташування може надати для об'єднання Європи, спонукає мій уряд шукати асоціацію, здатну вчасно інтегруватися. " [16. з. 42]

Демонтаж франкістських структур після смерті Франко супроводжувався посиленням економічної та політичної активності великих поселень в Іспанії, гострою внутрішньополітичною боротьбою, формуванням основних концептуальних підходів провідних політичних партій Росії та Іспанії. За цих умов відбувся процес створення латиноамериканського курсу для уряду Союзу Демократичного Центру на чолі з А. Суаресом. При цьому на них був зроблений особливий акцент, оскільки Іспанія традиційно дотримується ідей нейтралітету, стоячи поза блоками.

У перші післявоєнні роки Іспанія зазнала впливу введення американського капіталу в економіку, ставши товарною базою, товарним ринком і військовою базою США. Зовнішня політика також орієнтована на Вашингтон. Проте в середині 1950-х років Іспанія взяла незалежний зовнішньополітичний курс, незалежний від США. Відбувається зближення із Західною Німеччиною та Францією, налагоджуються відносини з Кубою, Близьким Сходом та Латинською Америкою. Іспанія приєднується до ряду міжнародних організацій, таких як ООН, МВФ та МБРР; Зараз ведуться переговори про вступ до НАТО та ЄЕС.

З падінням франкізму в 1975 році почався новий етап в історії Іспанії. В іспанській історичній літературі його назвали «постфранкіським періодом» або «періодом демократизації». Процес демократизації політичного життя Іспанії торкнувся всіх аспектів, у тому числі зовнішньої політики країни. Нові політичні сили, що прийшли до влади, поставили головну мету – подолання міжнародної ізоляції. [28. с. 154]

Таким чином, видно, що зовнішня політика Іспанії під час диктатури Франко на різних етапах не була однозначною. Під час Другої світової війни Іспанія зберігала нейтралітет, допомагаючи країнам Осі боротися з комуністичним СРСР. Водночас, прийшовши до влади, Франко не міг одразу вступити на війну, оскільки це завадило б йому зміцнити свої позиції в країні та серед народу.

Розділ 4. Методика вивчення історичної особистості на уроках історії (франкістська Іспанія повоєнного часу)

Повноцінне вивчення історії неможливе без розуміння учнями ролі особистості в історії та її діяльності приналежності до певної національної, соціальної чи іншої групи. Матеріал засвоюється дітьми краще через призму особистості конкретної особи. Показуючи учням діяльність та життя конкретної історичної постаті, її вплив на конкретні події або на історичний процес взагалі, запам'ятовується та сприймається школярами з більш краще, ніж володіння історичними фактами, які позбавлені яскравих осіб.

Вивчення постатей в історії не тільки допомагає краще пізнати і зрозуміти плін історичного ходу, а і має вплив на формування особистості дитини. Якість і плідність цього впливу залежить від вчителя. Вирішувати цю проблему, допомагає знання конкретних форм та методів навчання, використання яких допомагатиме формуванню специфічного уміння — оцінювати та характеризувати історичних осіб. Зазвичай працюючи з цим видом роботи вчителі можуть застосовувати наступні форми навчання: урок, семінар, екскурсія (в шкільний, краєзнавчий, художній музей, картинну галерею), перегляд художнього чи науково-документального фільму та їх обговорення; факультатив та курс за вибором, конференція, консультація, самоосвітня робота. Але головною формою навчання залишається урок. Також будь-яка форма навчання може присвячуватися конкретній видатній особі, як певний частина заняття. Наприклад, в курсі всесвітньої історії вивченню особи Франциско Франко може бути відведений окремий урок, а може це вивчення відбуватися під час розгляду соціальних та політичних змін в Іспанії повоєнного періоду. Вибір відбувається на розгляд вчителя відповідно до специфіки теми та навчально-методичного забезпечення на його власний розсуд.[41. с. 123]

Висвітлюючи діяльності та життя історичних постатей учителям потрібно показувати її на тлі епохи, в яку особистість діяла та жила, підводити учнів до розуміння того, що окрема людина є представником свого

народу, часу, є частинкою сучасного їй суспільства. Одним із головних прийомів є розповідь учителя, в якій подається характеристика історичного діяча, доповнюється яскравими уривками з документів. Такий опис може супроводжуватись показом ілюстрацій, діаграм, сучасних картин. Певні вимоги сформувались у методичній науці до словесної подачі матеріалу про історичну особи, зокрема були розроблені та описані такі прийоми, як “словесний малюнок”, розповідь, картинне зображення, сюжетне оповідання, образна характеристика історичної особи чи типового представника конкретної соціальної групи, прийоми протиставлення-контрасту історичних постатей; драматизація розповіді вчителя, групова характеристика. Було розроблено рекомендації по яких учні мають працювати з підручником та наочністю, з різними документами. Пояснювально-ілюстративні прийоми: аналізувати історичний документ в колективній бесіді, використовувати наочності при розповідь учителя чи учнів, заповнювати таблиці, складати схеми та діаграми за текстом підручника.[40. с. 56]

Також, висвітлення історичних особистостей у шкільних курсах історії має відповідати певним вимогам:

- вміщати життєвий опис цієї людини; витоки ідей, поглядів, що визначили напрямок діяльності особи; зональний контекст, у якому відбувалася її діяльність; культурницькі, ідейно-соціальні та інші види діяльності; як особа впливала на конкретні історичні події, значення та наслідки діяльності історичної постаті; історичний простір і час, особливості соціуму, до якого належить особа;
- індивідуально представляти кожну історичну особистість з властивим їй зовнішнім виглядом, підсилюючи такі складові, як «особисте життя», «дружина», «сімейне життя», «діти» та інші.
- приділяти більшу увагу психологічному зображенню історичної постаті, яскраво ілюструючи особистісні риси особи від внутрішніх характеристик до зовнішнього вигляду, а від них — до мотивів поведінки;

- характеризувати історичних осіб таким фактичним матеріалом, який вимагає осмислення, і підводить учнів у такий спосіб до світоглядних висновків. Якщо це можливо, то під час пояснення навчального матеріалу на уроках історії треба встановлювати спільні межі між подіями минулого, які пов'язані з діяльністю особи, та сучасними подіями.

Показ конкретних ситуацій життя особистості є також важливим, ставити учням завдання проаналізувати ту чи іншу ситуацію, та запропонувати з кількох можливих альтернатив одну на вибір, залучуючи учнів до аналізу мотивів такого вибору. [40. с. 146]

Українські методисти Ольхіна та Рибак узагальнили досвід, щодо вивчення на уроках історичних особистостей і запропонували вчителям такі варіанти організації роботи.

Варіант 1. Алгоритмічний.

Вивчення певної особи здійснюється за послідовністю.

1. Запам'ятати прізвища та імені особи.
2. Ознайомити учнів з етапами та змістом діяльності особи.
3. Осмислити її ідей, переконань, поглядів, ідеалів.
4. Вияснити інтереси якої соціальної групи відтворювала ця особистість.
5. Вивчити оцінки особистості її сучасниками та сучасними дослідниками.

Пропонований підхід забезпечує нам наукові засади вивчення особистості. Вчитель разом з учнями можуть виключати чи додавати окремі частинки даного ланцюга в залежності від мети вивчення та наявності навчального матеріалу.[40. с. 182]

Варіант 2. Біографічно-оціночний.

Біографічні задачі допомагають здійснити вивчення особистості. Вчитель покроково допомагає учням накопичувати інформацію про видатну особу. Коли учні володіють достатньою інформацією, тоді вчитель дає загальну довідку про персону, не називаючи її ім'я.

Приклад. В новітній історії є дуже мало осіб, зокрема політичних лідерів, які докорінно змінювали свої політичні погляди. Проте, цій особі вдалося перейти від авторитарного режиму до демократії. В результаті чого країна почала поступово входити в світову та європейську спільноту, а потім стала одним з лідерів Європейського Союзу.

Методику вивчення оціночної інформації також відносимо до цього варіанту. Вчитель поступово, від уроку до уроку, нагадує про особистості, проводячи нові оціночні характеристики, поки учні не впізнають історичну особу.

Варіант 3. Оціночно-екстримальний.

Учні разом з вчителем дають оцінку персоні за її поведінкою в екстремальній ситуації.

Приклад. Франциско Франко було запропоновано приєднатися до гітлерівської Німеччини. Також, він активно співпрацював з фашистською Італією. І коли настав час вибирати, каудильйо підтримав Гітлера, сказавши: «Ідеї фюрера відповідають моєму світогляду і баченню подальшого розвитку світової спільноти. Я противник комуністичних ідей». Але активної підтримки не надав, залишившись осторонь основних військових баталій. Залишалася здебільшого нейтральною (за виключенням відправки Блакитної дивізії на Східний фронт). Історики оцінюють таку поведінку Франко позитивною для Іспанського суспільства.

Задається питання учням, чи згодні вони з такою думкою і як би вони поступили будучи на місці Франциско Франко? [41. с. 208]

Варіант 4. Частково-оціночний.

Вчитель разом з учнями дає оцінку особистості за окремими, але яскравими сторінками їх біографії.

Приклад. Оцінка Франциско Франко

У квітні 1939 року, після перемоги в громадянській війні в Іспанії, був встановлений авторитарний режим диктатора Франко. Близько двох мільйонів людей попали під політичні репресії, а країна зазнала жорсткої цензури та заборони світової спільноти. Франко підтримував зв'язки як з

гітлерівською коаліцією, так і з її противниками, але залишався нейтральним під час Другої світової війни. Тоді він досяг міжнародного визнання, використовуючи суперечності світових лідерів під час холодної війни, та провів успішні економічні реформи. Каудильо залишався при владі до своєї смерті в листопаді 1975 року, жорстоко придушуючи будь-яке інакомислення. Але при цьому він виховав ліберального спадкоємця - короля Іспанії Хуана Карлоса I.

Варіант 5. Дослідницький.

Уявлення про історичну персону, його систему поглядів, діяльність. Оціночні думки формуються в учнів у процесі виконання лабораторно-практичних робіт.

Варіант 6. Накопичувальний.

Дослідження особистості відбувається шляхом складання біографічних довідок, але за певною послідовністю. Вчитель з початком нового навчального року орієнтує учнів на вивчення певних історичних персон. Збирання інформації відбувається учнями в урочний та позаурочний час, але за відповідними блоками. Кожного уроку учень повинен дати свою частину інформації. В кінець вивчення конкретного історичного періоду в учнів назбирується матеріал, який дозволяє їм достатньо глибоко зрозуміти особистість. [40. с. 169]

Варіант 7. Художньо-публіцистичний.

Вивчення особистості відбувається також при роботі з підручниками, хрестоматіями, науковою та додатковою літературою, закінчується написанням рефератів, нарисів, повідомлень, есе, творів і мініатюр. Цей метод дозволяє не лише вивчати особистість, але й розвивати творчі здібності у дітей. Такий міжпредметний зв'язок є досить ефективним.

Варіант 8. Схематичний.

Дослідження діяльності та життя історичних осіб за допомогою складання та використання схем-портретів. Навчальні схеми-портрети — показові символи історичних подій які зосереджуються навколо імені історичної особи, створюючи цілісний образ історичного періоду. Схеми-

портрети можна використовувати наступним чином: етап закріплення, як логічні опорні схеми; при вивченні нового матеріалу (демонстративна схема); при перевірці домашнього завдання; складання схем-портретів — як творче завдання; на повторювально-узагальнювальному та підсумкових уроках, при порівнянні. Наприклад : порівняйте діяльність Франциско Франко та Беніто Муссоліні; в позакласній, факультативній роботі.[40. с. 83]

Варіант 9. Ігровий.

Вивчення історичних осіб відбувається через застосування дидактичних ігор. Крім того повною мірою використовуються пам'ятки та алгоритми для характеристики діяльності того чи іншого історичного діяча. Наприклад:

1. Пригадайте або встановіть коли, де і в якій країні жив та діяв історичний діяч.
2. Опишіть його характер та зовнішність. (досягаючи мети які саме риси допомагали йому у досягненні поставленої мети? Що ви в ньому засуджуєте, а що цінуєте?).
3. Перерахуйте основні здобутки його діяльності.
4. Встановіть, в чиїх інтересах діяла ця особа.
5. Оцініть діяльність історичної персони (загальний висновок, власне ставлення).

Перелік методів, які вчитель може застосовувати при вивченні особистості, не є повним. При цьому не слід відмовлятися і від традиційних методів навчання (розповідь учителя, пояснення, складання плану-оцінки, розв'язання проблемних завдань, узагальнюючих характеристик).

Оцінюючи та аналізуючи діяльність школярів на уроці історії, приуроченому діяльності видатної особи, потрібно, перш за все звертатися до вимог державних програм, навчальних компетентностей учнів щодо вивчення історичних постатей на уроках історії в, а саме:

1. Знати аналізувати текст параграфа, документа, інших додаткових джерел, знань та добирати матеріали для характеристики історичних персон.

2. Узагальнювати фактичний матеріал щодо характеристики особистостей.
3. Давати коротку характеристику історичним особистостям, самостійно готувати виступи про них.
4. Пізнавати історичних діячів за окремими елементами характеристики.
5. Розуміти роль та значення видатних осіб в історичних процесах.
6. Порівнювати діяльність осіб з певною епохою, за допомогою вчителя.

При аналізі уроку присвяченому вивченню історичної особистості вчителю знадобиться пам'ятка розроблена О. Пометун.[41. с. 282]

Пам'ятка про те, як підготувати та спланувати урок вивчення видатної особистості.

1. Визначте мету курсу та очікувані результати (знання, навички, цінності).
2. Вибір показників і стандартів для оцінювання результатів:
 - а) Пригадайте біографічні відомості видатних людей;
 - б) Переконайтеся, що поведінка учня свідчить про те, що дитина досягла належних результатів;
 - в) Зрозуміти систему цінностей віку знаменитостей;
 - г) Формувати своє ставлення до конкретних історичних постатей, усвідомлюючи його внесок в історію.
3. Виберіть конкретну систему оцінювання курсу:
 - а) Підготовлені для цього методи та форми спостереження (перелік показників, анкети, форми оцінки тощо);
 - б) Перевірити реферати, доповіді, реферати та інші види творів видатних людей;
 - в) Швидке розслідування (усне чи письмове);
 - г) Провести розширене опитування студентів у формі білетних іспитів;
 - д) Розв'язувати творчі завдання;
 - е) Збирати та систематизувати інформацію про цю особу (інвестиційний портфель) та написати резюме або звіт;

1. Визначте мету курсу та очікувані результати (знання, навички, цінності).

2. Вибір показників і стандартів для оцінювання результатів:

а) Пригадайте біографічні відомості видатних людей;

б) Переконайтеся, що поведінка учня свідчить про те, що дитина досягла належних результатів;

в) Зрозуміти систему цінностей віку знаменитостей;

г) Формувати своє ставлення до конкретних історичних постатей, усвідомлюючи його внесок в історію.

3. Виберіть конкретну систему оцінювання курсу:

а) Підготовлені для цього методи та форми спостереження (перелік показників, анкети, форми оцінки тощо);

б) Перевірити реферати, доповіді, реферати та інші види творів видатних людей;

в) Швидке розслідування (усне чи письмове);

г) Провести розширене опитування студентів у формі білетних іспитів;

д) Розв'язувати творчі завдання;

е) Збирати та систематизувати інформацію про цю особу (інвестиційний портфель) та написати резюме або звіт;

2. Формування особистості історичних діячів:

а) Його реакція на навколишню дійсність;

б) перший крок у житті;

в) Характеристики особистості.

3. Риси особистості, що безпосередньо проявляються в його діяльності:

а) Точка зору (світогляд);

б) етичні принципи;

в) Характеристики особистості.

4. Оцінка діяльності:

а) Роль і позиція особистості в історичних подіях;

б) чиї інтереси він захищав. [40. с. 320]

ВИСНОВКИ

Вивчаючи «Соціально-економічний розвиток франкістської Іспанії в повоєнний час: методика вивчення теми в школі», можна зробити висновок, що після закінчення громадянської війни, фашистський і нацистський режими мали великий вплив на формування іспанського режиму. Причиною встановлення диктатури є звичайний метод цієї влади яка прийшла до керма Іспанії. Як і будь-яка диктатура, вона заснована на терорі, масових репресіях і насильстві. У 1940 році в тюрмах і концтаборах було багато людей. Історики не мають одностайної думки щодо визначення режиму Франко: одні вважають його тоталітарним, інші – авторитарним. Після Другої світової війни Іспанія опинилася в скруті. Країна винна іншим учасникам війни. Іспанська скарбниця експортувалася до Радянського Союзу та Франції. Через міжнародну ізоляцію іспанці були безсилі, і національні лідери були змушені реагувати на події того часу. Було запропоновано декілька напрямків виходу з кризи, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Післявоєнний розвиток Іспанії Франко поділяється на три етапи, що відповідають різним типам авторитарного розвитку, різній глибині й масштабам модернізації, рівному охопленню різних сфер суспільного життя. Перший етап належав до Другої світової війни, який характеризується напівтоталітарними тенденціями. Ці роки є найінтенсивнішим запозиченням фашистських стандартів та сильного впливу німецького націонал-соціалізму та італійської фашистської системи. Для раннього етапу франкізму (1945-1959) внутрішня політика характеризується поступовим розвитком інституційної держави, яка базується на законах «органічної демократії» та основних ідейно-правових засадах: централізації, корпоративності та ін. На пізньому етапі (1960-х — перша половина 1970-х) було те, що характеризується як класичні авторитарний режими або тоталітарний розвиток. У ці роки Іспанія Франко зазнала дивовижних економічних і соціальних змін.

Завдяки внутрішньополітичній діяльності Франциска Франко відбулися кардинальні зміни після його смерті. Він створив для цього необхідні передумови: Іспанія отримала стабільний духовно-моральний фундамент, стабільну політичну культуру та чітку інфраструктуру, стабільний ринок. Перетворення колишнього «капіталізму другого рівня», який пережив криваву громадянську війну, в одну з найефективніших країн Євросоюзу є унікальним явищем у новітній політичній історії Європи. Вивчення досвіду франкізму у сфері внутрішньої політики не лише підтверджує тезу про те, що в надрах авторитарних режимів визрівають передумови демократії. Іспанський приклад 1939-1975 років дозволяє переглянути теорію «демократичного переходу», тобто демократичний перехід починається з лібералізації авторитарних режимів, подібно до того, як франкізм, його внутрішньополітичний процес показує, що його можна від авторитаризму до демократії.

Потрібно звернути увагу на те, що зовнішня політика Франко щодо Іспанії привертала увагу вітчизняних та зарубіжних науковців. Відповідно до принципів національного представництва та хронологічного порядку випуску, вивчення конкретних документів з обраної тематики дає змогу систематизувати їх у декілька великих груп. У серії історичних досліджень об'єктами наукового дослідження були обрані праці різних істориків України, Іспанії, Радянського Союзу та Росії. Тим не менш, аналіз і систематизація окремих документальних та історичних фундаментальних праць показує, що подальші наукові дослідження та осмислення потребують конкретних питань, пов'язаних із діяльністю німецьких установ на півострові в контексті іспансько-британського та іспанського сучасного світогляду.

Аналіз семи основних органічних законів дозволяє класифікувати основні характеристики країни, створеної каудильйо. Він заснований на незмінних і постійних принципах національного руху, корпоративізму, традиційної монархії та віровчення і є репрезентативним на основі «органічної демократії» та суспільства. У той же час, оскільки не існує поділу законодавчої, виконавчої та судової влади, держава Франко не є

правовою. Вивчення законів, логічних та тенденційних рухів іспанської внутрішньої політики Франко дозволяє твердити про франкістську Іспанію, як про авторитарну політичну систему.

Пізній франкізм є зрілим варіантом авторитарного розвитку. Загалом трансформаційні характеристики пізнього франкізму можна виразити як: у політиці – лібералізація авторитарних режимів, поява та розвиток елементів громадянського суспільства; в ідеології – відмова від крайнього націоналізму і релігійного фанатизму при збереженні антикомуністичної пропаганди. З економічної сторони - завершення переходу від аграрного суспільства до індустріального; в соціальній - матеріальний добробут мільйонів іспанців значно покращився, утворивши величезний середній клас; в соціальній психології - кардинальна зміна іспанського менталітету. Загалом авторитаризм, що склався наприкінці 1950-х — першій половині 1970-х років, призвів до таких різких змін в історії Іспанії.

Відновлення монархії Франциском Франко визначило механізм передачі влади після смерті каудильйо, це вирішило проблему обрання гаранта й об'єднання країни в перехідний період. Діяльність монарха дозволила Іспанії розірвати безперервний цикл повстань, громадянських воєн, різних авторитарних змін і стати на демократичний шлях парламентського та конституційного розвитку. В основі зовнішньої політики режиму Франко лежить прагнення відігравати роль «великої держави» на світовій арені.

Загалом зовнішня політика генералісимуса була досить успішною, хоча іспанський режим не відповідав демократичним цінностям західних країн. Це знайшло відображення у розвитку відносин із Західною Європою та США, вступі Іспанії до ООН, Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку та інших міжнародних організацій під час диктатури; Іспанія також вела переговори про вступ до НАТО та Європейське економічне співтовариство.

Тому протягом майже чотирьох років перебування при владі в Іспанії (1939-1975) Франциско Франко швидко реагував на зміни міжнародної та внутрішньополітичної ситуації, спритно пристосовувався, легко змінював

союзників, змінював образ влади, заснований на симпатії до народу, і проводив необхідну політику.

Щодо методики вивчення історичної особи на уроках історії, можемо сказати, що навчальний історичний матеріал, який містить відомості про історичні постаті, є важливою складовою змісту шкільної історичної освіти. Без розуміння учнями ролі особи в історії та зумовленості її діяльності належністю до певної соціальної, національної чи іншої групи повноцінне вивчення історії неможливе. Історія засвоюється учнями ефективніше через призму особистості конкретної людини. Зображення життя та діяльності історичної постаті, її впливу на окремі події або на історичний процес у цілому сприймається та запам'ятовується школярами з більшою готовністю, ніж оперування історичним процесом, позбавленим яскравих особистостей.

Засвоєння учнями інформації про життя й діяльність історичного діяча в усій їх суперечливості та складності в контексті суспільних процесів формує в учнів критичне мислення та інтерес до історії як предмета. До того ж ознайомлення з різними інтерпретаціями цих сюжетів у творах істориків різних епох дозволяє розвинути вміння коментувати прочитане та відрізнити авторське бачення від фактів. Включення таких сюжетів до шкільних курсів історії розвиває емоційно-ціннісну сферу учнів, впливає на формування в них суспільних ідеалів та громадянських позицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Опубліковані документи і матеріали

1. Закон о народном референдуме от 22 октября 1945г. // Конституции буржуазных государств Европы. Перевод под ред. Г.С.Гуревича. Сост. Ф.А.Кублицкий. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С. 520.
2. Закон о наследовании поста Главы Государства от 26 июля 1947г. // Конституции буржуазных государств Европы. Перевод под ред. Г.С.Гуревича. Сост. Ф.А.Кублицкий. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С. 521-525.
3. Закон об утверждении Кортесов от 17 июля 1942г. // Конституции буржуазных государств Европы. Перевод под ред. Г.С.Гуревича. Сост. Ф.А.Кублицкий. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С.508-513.
4. Закон об утверждении Кортесов от 17 июля 1942г. // Конституции буржуазных государств Европы. Перевод под ред. Г.С.Гуревича. Сост. Ф.А.Кублицкий. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С.508-513.
5. Хартия испанцев от 17 июля 1945г. // Конституции буржуазных государств Европы. Перевод под ред. Г.С.Гуревича. Сост. Ф.А.Кублицкий. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С. 514-519
6. Хартия труда от 9 марта 1938г. // Конституции буржуазных государств Европы. Перевод под ред. Г.С.Гуревича. Сост. Ф.А.Кублицкий. – М.: Издательство иностранной литературы, 1957. – С.499-507.

Монографії. Наукові статті

7. Historia de España. Siglo XX. 1939-1996
8. Авілова А.В. Сучасна Іспанія. —М.: Политиздат, 1983. —383 с.

9. Александров В.В., Агаришев А.А. сучасні міжнародні відносини і зовнішня політика СРСР. —М.: Думка, 1983. —86 с.
10. Ботин М.П. За свободу Іспанії. —М.: Сов. Росія, 1986 —206 с.
11. Ветров А.А. Волонтери свободи. спогади учасника національно-революційної війни в Іспанії. —М.: Политиздат, 1973. — 273 с.
12. Вікторів І.В. Іспанія: вибір зовнішньополітичного курсу. —М.: «Знання», 1979. —64 с.
13. Годлевська В. Ю. Реформування правоохоронних органів Іспанії в умовах консолідації демократії Україна–Європа–Світ. *Міжнародний збірник наукових праць. Серія Історія, міжнародні відносини.* – Тернопіль ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – Вип. 6–7.– С. 210–218
14. Гренада Н. І Ксенофонов С.Іспанія 30 років по тому. —М.: «Міжнародні відносини», 1966 —245 с.
15. Гусєв А.С.Гнівне небо Іспанії. —М.: Воєніздат. 1973. —326 с.
16. Гутерман Е.А. Національно-революційна війна в Іспанії. —М.: Книга, 1966. —17с.
17. Данилов С.Ю. Громадянська війна в Іспанії (1936-1939). —М.: Вече, 2004 —200 с.
18. Еренбург І.Г. Іспанські репортажі, 1931-1939 рр. —М.: Вид-во агентства друку «Новини», 1986. —397 с.
19. Євстигнєєв В.П. Іспанія: основні напрямки зовнішньої політики. —М.: «Міжнародні відносини», 1982. —54 с.
20. Ібаррурі Д. В боротьбі.Вибрані статті і виступи. —М.: Прогрес, 1968. —395 с.
21. Іваницька О. Франко – каудильйо Іспанії. – Чернівці.: Книги – XXI, 2006. – 432 с.
22. Іваницька О.П. Політичний розвиток франкістської Іспанії. 1939 – 1975рр. – Вінниця, 1996. – 90с.
23. Іваницька О.П. Франкістська Іспанія. 1935 – 1975рр.: *автореф. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук.: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія»* – Київ, 1997. – 40с.

24. Іваницька О.П. Франкістська Іспанія. 1939 – 1975рр. Історіографія. / О.П.Іваницька. – Вінниця, 1996. – 160с.
25. Каминін Л.Н. Листи з Мадрида. —М .: Известия, 1981. —127 с.
26. Каррільо Сентьяго. Після Франко-що? Іспанія: дійсність перспективи. —М .: «Знання», 1966. —180 с.
27. Коломієць П.М. Іспанія сьогодні.—М .: Госполитиздат, 1961. — 220 с.
28. Кольцов М.Є. Іспанія у вогні.—М .: Политиздат, 1987. —300 с.
29. Кошій Ю. В. Проблема Гібралтару у міжнародних відносинах (1956– 2006 рр.) / Ю. В. Кошій: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Київ: ПП «Фоліант», 2011. – 20 с. 29.
30. Кошій Ю. Роль Гібралтару у завойовницьких планах фашистської коаліції у роки Другої світової війни. Ю. Кошій // Український історичний збірник. Вип. 11. – 2008. – С. 276–282.
31. Красиков А.А. Іспанія і світова політика: півстоліття дипломатичної історії. —М .: «Міжнародні відносини», 1989 —349 с.
32. Красиков А.А. Іспанія після Франко. –Москва: Знання, 1982. –64 с.
33. Красиков А.А. Іспанська репортаж. –Москва: Політвидат, 1981. –271 с.
34. Крістанна Ц. За свободу Іспанії. Мемуари. —М .: Прогрес, 1969.
35. Ксенофонов І.М. Іспанія: новий етап боротьби. —М .: «Міжнародні відносини», 1969. —144 с.
36. Кузнецов Н.Г. На далекому меридіані. Спогади учасника нац. — рев. війни в Іспанії. —М .: Наука, 1971. —256 с.
37. Кургузов І.П. Інтернаціоналісти —герої боїв в Іспанії. М. Знання, 1986. —62 с.
38. Матлай Л. С. Членство Іспанії в Організації Об'єднаних Націй (1955-2015 рр.) *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 2015, вип. 42, с. 279-282

39. Мерон Пелісер Франциско. У небі Іспанії. М .: Воєніздат, 1957 —189 с.
40. Методика викладання історії: Курс підвищення кваліфікації вчителів історії Навч. посібник автор Валентина Курилів: Харків-Торонто, «Ранок», 2008 — 256 с.
41. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О. Фрейман. - К.: Генеза, 2006. - 328 с
42. Мещеряков М.Т. Викорінити фашизм. –Москва: «Знання», 1963. –40 с.
43. Мигель А. де. 40 мільйонів іспанців 40 років потому. – Москва: Прогрес, 1985.
44. Павлишена Ю. В. Внутрішня політика франкістського режиму в Іспанії. 1939-1975 рр.: – Київ: 2007. – 194 с
45. Пейн С. «Режим Франко. 1936–1975» – Москва: – 1989, 198с.
46. Пожарська С.П. Генералісимум Франко і його час // Нова і новітня історія, 1990. —№6. —С.164-185.
47. Пожарська С.П. Іспанія і США: зовнішня політика і суспільство, 1936-1976. —М .: Наука, 1982. —343 с.
48. Пожарська С.П. Таємна дипломатія Мадрида. –Москва.: «Міжнародні відносини», 1971. –271 с.
49. Престон П. Франко: Біографія. – Пер. з англ. Ю.В. Бехтіна. – Москва. Центрполітвидав, 1999. – 245 с.
50. Пригов Д.Д. Тривожне партнерство. – Москва: «Міжнародні відносини», 1972. – 136 с.
51. Пріцкер Д.П. Подвиг іспанської республіки. —М .: Соцекгіз, 1962.—230 с.
52. Пряхін Д. Зовнішня політика Іспанії. —М .: «Міжнародні відносини», 1968. —192 с.
53. Самійленко О.М. Країна закутої свободи. –Київ: Політвидав України, 1965. – 290 с.

54. Сиснерос Ігнасіо. Міняю курс. Мемуари. —М .: Политиздат, 1967 - 431 с.
55. Слободенюк С. Франкістська Іспанія в агресивних планах США. Стенограма публічної лекції. —К., 1954. —157 с.
56. Соріано Ж. Війна і революція в Іспанії. —М .: прогрес, 1987. — 242с.
57. Хенкин С.М. Іспанія після диктатури. —Москва: Наука, 1993. — 200 с.
58. Хенклі С.М. Іспанія: час змін. —М .: «Знання», 1986. —63 с.
59. Хмель А. О. Дипломатичні відносини франкістської Іспанії з Європейськими країнами (1939-1975 рр.): – Миколаїв, 2013. – 238 с.
60. Хосе Г. Іспанія ХХ століття. – Москва.: Думка, 1967.
61. Чернишов В. С. Франкістська Іспанія в агресивних планах імперіалістів США. Стенограма публічної лекції. —М .: «Знання», 1952.—32 с. —192 с.
62. Чума Б. Динаміка національної ідентичності сучасної Іспанії та її відображення в іспанській історіографії. *Наукові записки. Серія «Культурологія»*. Випуск 5., 2010. – 78-90 с.

ДОДАТКИ

Франсіско Франко
Francisco Paulino Hermenegildo Teódulo Franco y Bahamonde Salgado
Pardo de Andrade

Джерело:https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a3/RETRATO_DEL_GRAL._FRANCISCO_FRANCO_BAHAMONDE.jpg/800px-RETRATO_DEL_GRAL._FRANCISCO_FRANCO_BAHAMONDE.jpg

Прапор Іспанії (1945–1977)

Джерело:https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/33/Flag_of_Spain_%281945%E2%80%931977%29.svg/1024px-Flag_of_Spain_%281945%E2%80%931977%29.svg.png

Герб Іспанії (1945–1977)

Джерело:https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d8/Coat_of_arms_of_Spain_%281945%E2%80%931977%29.svg/800px-Coat_of_arms_of_Spain_%281945%E2%80%931977%29.svg.png

Франциско Франко і президент США Дуайт Ейзенхауер

Джерело:https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Franco_eisenhower_1959_madrid.jpg

Плакат який закликає до участі в референдумі 1966 р.

Дерело:https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a7/Spanish_1966_national_referendum_poster.jpg/800px-Spanish_1966_national_referendum_poster.jpg

Франциско Франко, у військовому мундирі – 1954 р.

Джерело:https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.britannica.com%2Fbiography%2FFrancisco-Franco%2FFrancos-dictatorship&psig=AOvVaw3Z3I_C50nCkx5DtqM7eyk7&ust=1589730266440000&source=images&cd=vfe&ved=2ahUKEwj0jurv3LjpAhVX6CoKHcBpBeQqr4kDegUIARDgAQ

Додаток 3

Франко приймає відвідувачів у палаці Ель-Прадо, 1972 р.

Джерело: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Audiencia_r.jpg

План-конспект з всесвітньої історії для учнів 10-х класів

Тема: Громадянська війна в Іспанії

Мета:

навчальна

- охарактеризувати діяльність Народного фронту; *мовленнєва, інформаційна*
- визначити основні причини та наслідки громадянської війни в Іспанії; *просторова, хронологічна, логічна*
- проаналізувати політичну діяльність генерала Ф. Франко. *аксіологічна*

розвивальна

- розвивати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (на основі виокремлення причин та наслідків громадянської війни в Іспанії); *логічна, мовленнєва*
- розвивати вміння працювати із наочним матеріалом (на основі аналізу журнальних статей та карикатур того часу); *аксіологічна, логічна, просторова, хронологічна, інформаційна, здоров'язабезпечувальна*
- розвивати вміння працювати з інформаційними технологіями (на основі створення хмаринки слів); *інформаційна, соціальна, загальнокультурна*
- розвивати вміння висловлювати власну думку (на основі відповіді на отримані запитання); *мовленнєва, громадянська, соціальна*
- розвивати вміння працювати у групі (на основі роботи у групах над журнальними статтями та карикатурами); *загальнокультурна, соціальна, громадянська*
- розвивати вміння фільтрувати отриману інформацію з відеоматеріалів; *інформаційна, логічна*
- розвивати вміння аналізувати діяльність важливих історичних постатей (на основі перегляду відеоролику про постать Ф. Франко); *аксіологічна, логічна*
- розвивати вміння виокремлювати плюси та мінуси різних реформ (на основі аналізу діяльності Ф. Франко); *логічна, аксіологічна*
- розвивати вміння працювати з картами, які містяться у відеоматеріалах. *інформаційна, просторова*

виховна

- виховувати в учнів толерантне ставлення до думки однокласників (на основі роботи в групах); *соціальна, громадянська*
- виховувати інтерес до предмету всесвітня історія на основі теми; *загальнокультурна*
- виховувати повагу до інших народів; *загальнокультурна, соціальна*
- виховувати негативне ставлення до війн у середині країни (громадянської війни), яка несе за собою великі втрати людей; *здоровязабезпечувальна, громадянська*
- виховувати зацікавленість до навчання (на основі створення хмарини слів та аналізу наочних матеріалів); *загальнокультурна, самонавчальна*
- виховувати відстоювання власної думки на основі отриманих запитань; *соціальна, громадянська*
- виховувати прагнення до самонавчання, через створення анімаційного мультфільму по постаті Ф. Франко. *загальнокультурна, інформаційна*

Тип уроку: комбінований

Основні дати: – 1923–1930 рр. – диктатура Прімо де Рівери;

- 1931 р. – демократична революція та проголошення Іспанської республіки;
- 9 грудня 1931 р. – прийняття Конституції Іспанії;
- 1936 р. – прихід до влади уряду Народного фронту;
- 1936–1939 рр. – громадянська війна в Іспанії;
- 1939 р. – встановлення диктатури генерала Ф.Франка;

Основні постаті: Прімо де Рівера, Франциск Франко.

Основні поняття: «Громадянська війна», «Народний фронт».

Обладнання: підручник з всесвітньої історії за 10 клас О. О. Гісем, О. О. Мартинюк (рівень стандарту), відеоматеріал та QR-код для створення хмарини слів по темі.

План

1. Революція 1931 р. в Іспанії. Політика Народного фронту.
2. Громадянська війна 1936-1939 рр.
3. Політичний портрет Ф. Франко.

Хід уроку

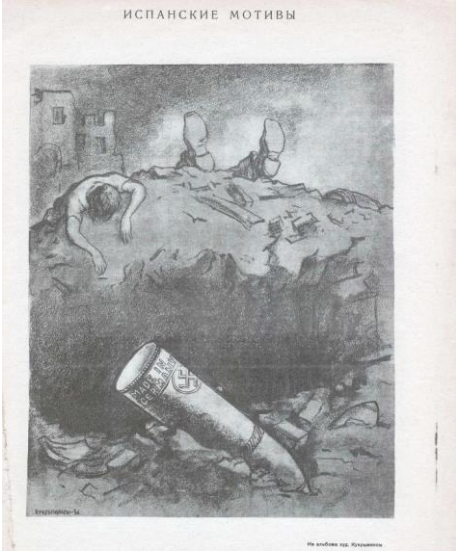
Ча с	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учнів	Примітки
1 хв.	I. Організаційни й	Привітання і перевірка присутніх за поданим списком старости!		
5 хв.	II. Перевірка д/з		<p style="text-align: center;"><i>I. Усне опитування:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Охарактеризуйте листопадову революцію у Німеччині. ✓ Назвіть основні причини зародження нацистського руху. ✓ В чому полягала криза Веймарської республіки? ✓ Яким чином до влади прийшов А. Гітлер? <p style="text-align: center;"><i>II. Письмово:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Які чинники сприяли приходу до влади фашистів? ✓ Дайте морально-правову оцінку методам, що їх використовували нацисти для досягнення своєї мети? 	<p style="text-align: center;"><i>Логічна Мовленнєва Логічна Логічна Просторова Логічна Аксіологічна Логічна Мовленнєва</i></p>
3 хв.	III. Етап мотивації	Створення хмаринки слів онлайн	З чим у вас асоціюється Іспанія?	<p style="text-align: center;"><i>Логічна Аксіологічна Загальнокультур</i></p>

				<i>урна</i>
2 хв.	IV. Актуалізація опорних знань		Яку епоху ми зараз вивчаємо? Яку позицію зайняла Іспанія у роки Першої світової війни? Яким був політичний устрій Іспанії?	<i>Просторова Хронологічна Логічна Мовленнєва Логічна</i>
16 хв.	V. Етап вивчення нового матеріалу	1. Перегляд до першого пункту плану уроку відео «Громадянська війна 1936–1939 рр.»: https://www.youtube.com/watch?v=whcnAcVZKJA <i>Доповнення до відеоматеріалу:</i> 9 грудня 1931 р. – прийняття Конституції Іспанії. Основні положення: ✓ проголошення республіки; ✓ відокремлення церкви від держави; ✓ загальне виборче право для чоловіків та жінок (з 23 років). ✓ обмежившись поваленням монархія, революція в Іспанії залишилася незавершеною. Протягом 1932–1934 років в іспанському суспільстві спостерігалось загострення суспільних	Чому пішов у відставку Прімо де Рівера? Які основні положення мала Конституція? Що таке «військова хунта»? Що зумовило створення Народного фронту?	<i>Логічна Просторова Логічна Хронологічна Логічна Логічна</i>

	<p>відносин. Наприкінці 1933 р. син колишнього диктатора Хосе-Антоніо Прімо де Рівера утворив партію Іспанська фаланга (іспанські фашисти). Вона виступила за ліквідацію республіки, встановлення унітарної держави з сильною владою, за розширення прав католицької церкви.</p> <p>Утворення Народного фронту (1935 р.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - комуністи, соціалісти; - республіканці; - анархісти <p>Лютий 1936р. – перемога Народного фронту на виборах у парламент та створення уряду.</p> <p>2. Заколот почався 17 липня 1936 р. в Іспанському Марокко. Наступного дня він поширився на інші райони Іспанії. На бік заколотників перейшло 80% складу іспанської армії, але авіація і флот залишилися вірними республіці. У країні почалася громадянська війна.</p> <p>У заколотників відразу виникли проблеми: Х. А. Прімо де Ріверу було заарештовано і страчено, Санхурно загинув в авіаційній катастрофі.</p> <p>Заколотові загрожувала поразка, але на допомогу франкістам прийшли Італія та Німеччина, які на літаках перекинули марокканську армію в Іспанію та надали заколотникам зброю. Згодом 200 тис. італійських і німецьких військ узяли участь у війні на боці франкістів.</p> <p>Франко, який у вересні 1936 р. очолив заколотників, проголосив мету заколоту: створити</p>	<p>З'ясуйте причини громадянської війни в Іспанії?</p> <p>Яку позицію займали великі держави щодо громадянської війни в Іспанії?</p> <p>Назвіть основні причини поразки республіканців у громадянській війні?</p>	<p><i>Мовленнєва Логічна Інформаційна</i></p> <p><i>Громадянська Загальнокультурна Інформаційна</i></p> <p><i>Просторова Хронологічна Логічна</i></p>
--	---	---	---

		<p>«тоталітарну державу, соціальний мир і загальне процвітання». Початок заколоту відразу поставив перед республіканським урядом завдання організувати опір франкістам. Складність полягала в тому, що іспанська промисловість не виробляла багатьох видів військової техніки і спорядження. Не вистачало підготовлених військових кадрів.</p> <p>У 1936-1937 рр. основні бойові дії точилися навколо Мадрида, але всі наступи франкістів було відбито. Не допомогла їм і «п'ята колона» (таємні прихильники заколотників) в самій столиці. Після цієї поразки франкісти зосередили основні зусилля в Каталонії, намагаючись скористатися конфліктом між троцькістами і комуністами. 3-6 травня 1937 р. троцькісти, підтримані Ларго Кабальєро, здійснили в Барселоні збройний виступ, протестуючи проти політики комуністів. У квітні 1938 р. армія франкістів відрізала Каталонію від решти території республіки. На початку 1939 р. Каталонію було захоплено.</p> <p>27 лютого 1939 р. Англія і Франція розірвали дипломатичні відносини з республіканським урядом і визнали уряд Франко. В Іспанії було встановлено диктатуру генерала Франко (березень 1939 р. – листопад 1975 р.).</p> <p>Війна дорого обійшлась іспанцям: загинули 1 млн. осіб, 500 тис. залишили країну. Вона лежала в руїнах. Народний фронт в Іспанії був формою боротьби проти фашизму, але не став його альтернативою.</p>	<p>Як впливала війна на Іспанію в подальшому?</p>	<p><i>Логічна</i> <i>Мовленнєва</i> <i>Логічна</i> <i>Просторова</i> <i>Хронологічна</i></p>
--	--	--	---	--

		3. Перегляд відеоматеріалу про Ф. Франко: https://www.youtube.com/watch?v=URjGau9So7E&ab_channel=24%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB		
15 хв.	VI. Систематизація та узагальнення		<p><i>Пригадати етапи роботи з наочним матеріалом!</i></p> <p>Робота в групах над аналізом журнальних статей та карикатур того часу (вчитель формує за списком у журналі):</p> <p>I група:</p> <p>«Техника – Молодежи» (січень 1937 р.)</p> <p>II група:</p>	Соціальна Загальнокультурна Хронологічна Просторова Логічна Інформаційна Самонавчальна

			 <p>Бомбовоз со счетчиком</p> <p>ГЕНЕРАЛ ФРАНКО — Сильва с мери? ИТАЛЬЯНСКИЙ ЛЕГЧИК — Пове только Баларские острова.</p> <p><i>«Крокодил» (1936 г.)</i></p> <p>III группа:</p> <p>ИСПАНСКИЕ МОТИВЫ</p> <p><i>«Крокодил» (1936 г.)</i></p>	
2 хв.	VII. Висновки	Отже, Іспанська буржуазно-демократична революція залишилася незавершеною. Суспільство		

		розкололося на два табори: про соціалістичне та профашистське. Зіткнення між правими та лівими партіями привели до громадянської війни в Іспанії. В результаті громадянської війни в Іспанії встановилася авторитарна диктатура на чолі з генералом Ф. Франко. Іспанський фашизм не мав підтримки народних мас.		
1 ХВ.	VIII. Д/з		<ul style="list-style-type: none"> - переглянути до кінця відеоролику про Ф. Франко; - створення анімаційного мультфільму по постаті Ф. Франко (за бажанням). 	